

วารสารอาร์แสง R LIGHT JOURNAL

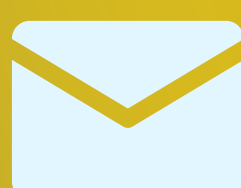
ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2569)

Vol.2 No.2 (April-June, 2026)

ISSN 3088-2478 (Online)

098 5865276
ID: artit10111

a.sunlight.journal@gmail.com
<https://so16.tci-thaijo.org/index.php/RLHT>

วารสารอาร์แสง ปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2569)

ISSN 3088-2478 (Online)

กองบรรณาธิการ

- บรรณาธิการ

ดร.อาทิตย์ แสงแววก

- กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชินโรส

: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ดร.ชูเกียรติ ผลาผล

: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.สมนึก นาห้วยทราย

: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

เกี่ยวกับวารสารอาร์แสง

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ : วารสารอาร์แสง (R LIGHT JOURNAL) มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศีลภาสาตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์

กระบวนการพิจารณาบทความ : บทความที่เผยแพร่จะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิตั้งน้อย 2 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ

ประเภทของบทความ :

1. บทความวิจัย
2. บทความวิชาการ
3. บทวิจารณ์หนังสือ

ภาษาที่รับตีพิมพ์ : ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

กำหนดการออกเผยแพร่วารสาร :

วารสารกำหนดวงรอบการเผยแพร่ 4 ฉบับต่อปี ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน, ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การติดต่อประสานงานและส่งบทความเผยแพร่ :

1. สอบถามรายละเอียดเบื้องต้น เช่น รอบการเผยแพร่ หนังสือตอบรับการตีพิมพ์ เป็นต้น โทร. 098 5865276, ID: artit10111
2. คำแนะนำสำหรับผู้เขียน
3. เทมเพลตบทความวิจัย
4. เทมเพลตบทความวิชาการ
5. เทมเพลตบทวิจารณ์หนังสือ
6. ลงทะเบียนวารสาร และส่งบทความในวารสาร
7. แบบขอส่งบทความตีพิมพ์
8. ลงทะเบียนส่งบทความ

บทบรรณาธิการ

วารสารอาร์แสง (R LIGHT JOURNAL) เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ เปิดรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศึกษาศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ โดยบทความที่ส่งมาตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 2 ฉบับที่ 2 (เมษายน-มิถุนายน 2569) เป็นฉบับที่สอง ของปี 2569 ตีพิมพ์บทความทั้งสิ้นจำนวน 5 บทความ จำแนกเป็นบทความวิชาการ 4 เรื่อง และบทความวิจัย 1 เรื่อง

วารสารขออนุโมทนาและขอบคุณ ผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่กับทางวารสาร ตลอดถึงเครือข่ายด้านวิชาการ โดยเฉพาะสายการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้อนุเคราะห์ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความและวารสารด้วยดีเสมอมา วารสารรู้สึกเป็นเกียรติและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการได้พัฒนาศักยภาพด้านวิชาการของผู้เผยแพร่บทความ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพบทความให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ขออนุโมทนาและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ดร.อาทิตย์ แสงเนวก
บรรณาธิการวารสารอาร์แสง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิชาการ	
พระสงฆ์ไทยกับการเมือง : ความตึงเครียดระหว่างพระธรรมวินัย อำนาจอรัฐ และบทบาทสาธารณะ พระกวิน โสภณมโน (กำแพงศิริชัย)	171
การบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล อริยา เกียรติกิ่งอำไพ	184
บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในสังคมไทย : มุมมองเชิงทฤษฎีและปฏิบัติการเชิงประจักษ์ จักรีวัฒน์ วิเศษสัตย์	195
บทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี ในสถานศึกษา: รากฐานสู่สังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน ศรารุธ แก้วมหาสุริยวงศ์	207
บทความวิจัย	
การพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหว และเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น กัญญ์ณณัฐ จอมใจป้อ	219

พระสงฆ์ไทยกับการเมือง : ความตึงเครียดระหว่างพระธรรมวินัย อำนาจอรัฐ และ
บทบาทสาธารณะ

THAI MONKS AND POLITICS : TENSIONS BETWEEN DHARMA AND VINAYA,
STATE POWER, AND THE PUBLIC ROLE

พระกวิน โสภณมโน (กำแพงศิริชัย)

Phra Kawin Sophanamano (Kamphaengsirichai)

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: kawin.kam@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 28 มีนาคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 16 เมษายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 18 เมษายน 2569

Received: March 28, 2026; Revised: April 16, 2026; Accepted: April 18, 2026

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง “พระสงฆ์ไทยกับการเมือง : ความตึงเครียดระหว่างพระธรรมวินัย อำนาจอรัฐ และบทบาทสาธารณะ” มุ่งศึกษาพลวัตความสัมพันธ์ระหว่างคณะสงฆ์ไทยกับอำนาจทางการเมือง โดยวิเคราะห์ผ่านกรอบแนวคิดพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาเถรวาท โครงสร้างกฎหมายของรัฐไทย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และบริบททางสังคมการเมืองร่วมสมัย งานศึกษานี้ตั้งคำถามสำคัญว่า พระสงฆ์ควรวางตนอย่างไรท่ามกลางความคาดหวังสองด้าน คือ ด้านหนึ่งคือหลักพระวินัยที่มุ่งความสงบ สว่าง และไม่ข้องเกี่ยวกับกิจการบ้านเมือง แต่อีกด้านหนึ่งคือบทบาททางศีลธรรมในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณที่มีอิทธิพลต่อสาธารณชน

บทความชี้ให้เห็นว่า ความตึงเครียดดังกล่าวมิใช่เพียงความขัดแย้งเชิงหลักการ แต่เป็นผลจากโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐกับคณะสงฆ์ที่ก่อรูปมาตั้งแต่กระบวนการรวมศูนย์อำนาจในสมัยใหม่ ซึ่งทำให้คณะสงฆ์อยู่ภายใต้ระบอบราชการและการกำกับของรัฐอย่างเป็นทางการ ภายใต้เงื่อนไขพระสงฆ์จำนวนหนึ่งเลือกวางตนเป็นกลางทางการเมือง ขณะที่บางรูปแสดงบทบาทเชิงวิพากษ์หรือสะท้อนปัญหาสังคมผ่านหลักธรรม

ดังนั้น บทความนี้จึงเสนอว่า การทำความเข้าใจบทบาทพระสงฆ์ไทยในทางการเมืองจำเป็นต้องมองอย่างรอบด้าน ทั้งในมิติพระธรรมวินัย โครงสร้างรัฐ และความเปลี่ยนแปลงของสังคมร่วมสมัย มิใช่ตัดสินเพียง

ว่าการแสดงออกของพระเป็น “การเมือง” หรือ “ไม่การเมือง” หากต้องพิจารณาถึงเงื่อนไขเชิงโครงสร้างและบทบาทเชิงศีลธรรมควบคู่กัน

คำสำคัญ : พระสงฆ์ไทย, การเมือง, พระธรรมวินัย, อำนาจอธิปไตย, บทบาทสาธารณะ

Abstract

This article “Thai Monks and Politics: Tensions Between Dharma and Vinaya, State Power, and the Public Role” aims to examine the dynamics of the relationship between the Thai Sangha and political authority. The analysis is conducted through the conceptual framework of Dharma and Vinaya in Theravada Buddhism, the legal structure of the Thai state particularly the Sangha Act and the context of contemporary socio-political developments. The study raises a central question How should Buddhist monks position themselves amid two contrasting expectations? On the one hand, Dharma and Vinaya emphasizes serenity, restraint, and non-involvement in worldly or state affairs. On the other hand, monks are regarded as moral leaders and spiritual authorities who exert significant influence over the public sphere.

The article argues that this tension is not merely a matter of doctrinal disagreement, but rather the result of a structural relationship of power between the state and the Sangha that emerged during the modern process of political centralization. This development placed the monastic order under a formal bureaucratic system and state supervision. Under such conditions, some monks choose to maintain political neutrality, while others adopt a critical stance or reflect on social problems through the application of Buddhist principles.

Therefore the article proposes that understanding the political role of Thai monks requires a multidimensional perspective one that takes into account Dharma and Vinaya, state structures, and contemporary social transformation. It is insufficient to judge monastic expression simply as “political” or “non-political” rather, such expressions must be examined in light of structural conditions and the ethical responsibilities inherent in the monastic vocation.

Keywords: Thai Buddhist Monks, Politics, Vinaya, State Power, Public Role.

บทนำ

ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับการเมืองไทยเป็นประเด็นที่ดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องและซับซ้อนในประวัติศาสตร์สังคมไทย แม้ในหลักการของพระธรรมวินัยจะเน้นความเป็นสมณะ ความสันโดษ และการไม่เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจการบ้านเมือง แต่ในความเป็นจริงพระสงฆ์ไทยดำรงอยู่ภายในโครงสร้างรัฐและสังคมที่มีพลวัตทางอำนาจอยู่ตลอดเวลา

ในบริบทของรัชชาติสมัยใหม่ คณะสงฆ์ไทยถูกจัดระเบียบผ่านกฎหมาย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งกำหนดโครงสร้างการปกครองสงฆ์ที่มีลักษณะความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับอำนาจรัฐ โครงสร้างดังกล่าวทำให้คณะสงฆ์มีได้ดำรงอยู่อย่างอิสระโดยสิ้นเชิง หากแต่เป็นสถาบันศาสนาที่มีสถานะทางกฎหมายและเชื่อมโยงกับกลไกรัฐอย่างเป็นระบบ อย่างไรก็ตาม ในสังคมประชาธิปไตยที่เปิดพื้นที่สาธารณะกว้างขวางมากขึ้น พระสงฆ์จำนวนหนึ่งได้แสดงบทบาทในการวิพากษ์ปัญหาสังคม ความไม่เป็นธรรม หรือวิกฤตศีลธรรมทางการเมือง คำถามสำคัญจึงเกิดขึ้นว่า การแสดงบทบาทดังกล่าวเป็นการละเมิดพระวินัย หรือเป็นการปฏิบัติหน้าที่ทางศีลธรรมในฐานะผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคม

บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์ “ความตึงเครียด” ระหว่างสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) พระธรรมวินัยในฐานะกรอบจริยธรรมของสมณะ 2) อำนาจอรรถในฐานโครงสร้างกำกับควบคุมคณะสงฆ์ และ 3) บทบาทสาธารณะของพระสงฆ์ในสังคมร่วมสมัย การวิเคราะห์จะชี้ให้เห็นว่า ความขัดแย้งมีได้อยู่เพียงระดับปัจเจกของพระรูปใดรูปหนึ่ง หากแต่เป็นผลจากโครงสร้างความสัมพันธ์เชิงอำนาจและความคาดหวังทางสังคมที่ทับซ้อนกัน ด้วยเหตุนี้ การทำความเข้าใจพระสงฆ์ไทยกับการเมืองจึงจำเป็นต้องก้าวข้ามกรอบคิดแบบสองขั้ว คือ “ควรยุ้ง” หรือ “ไม่ควรยุ้ง” และพิจารณาในเชิงโครงสร้าง ประวัติศาสตร์ และจริยธรรมควบคู่กัน เพื่อให้เห็นภาพรวมของบทบาทพระสงฆ์ในสังคมไทยอย่างรอบด้านและสมคูลมากยิ่งขึ้น

พระสงฆ์ไทย

จากปัญหาการเคลื่อนไหวของพระสงฆ์เพื่อออกมาเรียกร้องทางการเมือง ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2545 เป็นต้นมานั้น ได้มีการเรียกร้องให้มีกระทรวงพระพุทธศาสนาขึ้น และในที่สุดก็ได้มีสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากนั้นเป็นต้นมาขบวนการเรียกร้องของพระสงฆ์ก็มีให้เห็นมากขึ้นตามลำดับมา การเคลื่อนไหวทางการเมืองของพระสงฆ์เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์ถึงความเหมาะสม และบทบาทของพระสงฆ์ว่าควรเป็นอย่างไรต่อไปนี้คณะกรรมการมหาเถรสมาคมได้ออกระเบียบห้ามไว้อย่างชัดเจนว่า ไม่ให้ภิกษุสามเณรในคณะสงฆ์ไทยออกมาเคลื่อนไหวเรียกร้องทางการเมือง แต่ในทางปฏิบัติแล้วก็ปรากฏว่า เมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมืองขึ้นนั้นก็มักจะมีการนำเอาคณะสงฆ์เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเสมอ หรือด้วยเหตุผลเฉพาะตนที่แตกต่างกันไปที่ผ่านมา นั้นขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมในรูปแบบของพระสงฆ์กับการเมืองของไทยนั้น ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองเมื่อ พ.ศ. 2475 ได้มีหลายเหตุการณ์ที่พระสงฆ์นั้นออกมาเคลื่อนไหว ประวัติศาสตร์ทางการเมืองใน

อดีต ได้แก่ เช่น การเคลื่อนไหวเรียกร้องความชอบธรรมให้แก่พระพิมลธรรม (อาจ อาสภมหาเถระ) การเคลื่อนไหวของกลุ่มพระสงฆ์และการเข้าร่วมในเวทีกลุ่มเสื้อเหลือง เสื้อแดง กปปส. และเหตุความรุนแรงในเหตุการณ์การเคลื่อนไหวผลักดันให้บรรจุพระพุทธรูปศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ มหาเถรสมาคมเจ้าพระพนรัตน์ คุรุบาศรีวิชัย สันติอโศก พุทธศาสนิกชน กิตติวุฒโฒภิกขุ พระมหาอภิชาติ ปณณจนโท พระพุทธอิสระ ล้วนมีแนวคิดและพฤติกรรมที่เนื่องด้วยการเมืองทั้งสิ้นเป็นต้น

พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส (2557) ได้กล่าวไว้ว่า ในต่างประเทศพระสงฆ์มีบทบาทในการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่น่าสนใจ เช่น ประเทศศรีลังกาที่พระสงฆ์สามารถเข้าไปเลือกตั้ง และสามารถลงสมัครเป็นนักการเมืองได้ การลุกฮือเดินขบวนต่อต้านและคว่ำบาตรรัฐบาลทหารพม่าและสนับสนุนกลุ่มนักการเมืองที่เหล่าพระสงฆ์หวังจะเห็นความเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายที่มีผลต่อสงฆ์ เป็นต้นบทบาทของพระสงฆ์ในหลายเหตุการณ์ถูกสังคมตั้งคำถามถึงความเหมาะสม เนื่องจากในประเทศไทยห้ามใช้สิทธิทางการเมืองไว้ เช่น การออกไปใช้สิทธิเลือกตั้ง การตั้งพรรคการเมือง เป็นต้น ทั้งนี้การแสดงความเห็นทางการเมือง ร่วมเดินขบวน หรือจัดการชุมนุมโดยพระสงฆ์เองสามารถพึงกระทำได้ เนื่องจากไม่ผิดบทบัญญัติแห่งกฎหมาย แต่อย่างไรก็เป็นคนละประเด็นกับหลักพระธรรมวินัย

พระสงฆ์ คือ หมู่สาวกผู้ปฏิบัติตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าในทางรัฐศาสตร์พระสงฆ์หรือองค์การทางศาสนาเป็นกลุ่มทางสังคม ที่มีวัตถุประสงค์ทางการเมืองการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองเป็นเรื่องที่ทุกคนควรเข้าไปเกี่ยวข้อง บางคนมีความคิดมองว่าพระสงฆ์ไม่ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมือง และการเรียกร้องสิทธิของคณะบุคคลเท่าที่ควรจะเป็น โดยเหตุนี้พระสงฆ์จึงคงเหลือบทบาทหรือพันธกิจอยู่เพียงไม่กี่อย่าง คือ บิณฑบาตเลี้ยงชีพ บังสุกุล สังฆทาน และการสวดมนต์ เป็นต้น ซึ่งเป็นเรื่องกิจวัตรและกิจกรรมพิธีกรรมทางศาสนา หน้าที่ของพระสงฆ์มีทั้งหน้าที่หลักและหน้าที่รองล้วนแต่เป็นกิจที่พระสงฆ์ไม่อาจเลี่ยงได้ การจะปฏิบัติกิจใด ๆ ก็ตามต้องไม่ละเลยการประพฤติในส่วนที่เรียกว่า “พรหมจรรย์” ซึ่งเป็นความประพฤติเพื่อความประเสริฐความสันนิบาต โดยประพฤติให้เป็นไปตามพุทธบัญญัติไม่ละเมิดข้อห้ามมิให้ประพฤติเรียกว่า ประพฤติให้เป็นไปตามพระธรรมวินัย ซึ่งถือว่าหน้าที่นั้นเป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ พระธรรมวินัยเป็นหน้าที่หลักการของพระพุทธศาสนา การปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเป็นหน้าที่แรกของสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นหลัก กำกับควบคุมการกระทำหน้าที่อื่น ๆ มีหน้าที่ที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ 1) หน้าที่ในการศึกษาธรรม 2) หน้าที่ในการปฏิบัติธรรม 3) หน้าที่ในการเผยแผ่ธรรม และ 4) หน้าที่ในการรักษาธรรม

กล่าวโดยสรุป คือ ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 พระสงฆ์ไทยมีความเกี่ยวข้องกับการเมืองมาเป็นระยะ ทั้งในรูปแบบการเรียกร้องความเป็นธรรม การแสดงจุดยืนทางสังคม และการเข้าร่วมการเคลื่อนไหวของกลุ่มการเมืองต่าง ๆ จนเกิดข้อถกเถียงเรื่องความเหมาะสมของบทบาทสมณเพศ แม้กฎหมายของรัฐจะจำกัดสิทธิทางการเมืองบางประการ และ มหาเถรสมาคม จะมีระเบียบห้ามการเคลื่อนไหวทางการเมืองอย่างชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติ พระสงฆ์บางส่วนยังคงมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะเมื่อเกิดความขัดแย้งทางการเมือง

สาระสำคัญของปัญหาลังอยู่ที่ความตึงเครียดระหว่างบทบาททางสังคมกับพันธกิจหลักตามพระธรรม

วินัย ซึ่งกำหนดให้พระสงฆ์มุ่งศึกษา ปฏิบัติ เเผยแผ่ และรักษาศรัทธา การมีส่วนร่วมทางการเมืองจึงควรอยู่ในลักษณะเสนอหลักคุณธรรมและความยุติธรรมแก่สังคม มากกว่าการเข้าไปเป็นคู่ขัดแย้งทางอำนาจโดยตรง เพื่อธำรงความเป็นกลางและศรัทธาของสถาบันสงฆ์ในระยะยาว

หน้าที่ของพระสงฆ์โดยพระธรรมวินัย หน้าที่โดยพระธรรมวินัยโดยสรุปไว้มีดังต่อไปนี้

1. รักษาศีลให้บริสุทธิ์ ให้มีความบริสุทธิ์ในศีลในการดำเนินชีวิต
2. ทำกิจวัตรต่าง ๆ ให้ครบถ้วน เช่น ทำข้อปฏิบัติที่ต้องทำเป็นประจำทุกวัน
3. ศึกษาไตรสิกขา คือ การรักษากาย วาจา ให้เรียบร้อย การทำจิตให้สงบ และการใช้ปัญญา

ในการแก้ไขปัญหา

4. บริหารคณะสงฆ์ตามตำแหน่งหน้าที่ ปฏิบัติหน้าที่ต่าง ๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่

ประชาชน

5. เเผยแผ่พระพุทธศาสนา การเดินทางไปด้วยอาการสำรวมก็ถือว่าเป็นการเผยแผ่ไปด้วย
6. ปฏิสังขรณ์เสนาสนะ และปูชนียสถานในวัด
7. สืบต่อพระพุทธศาสนา เป็นหน้าที่ที่ติดไปตลอดการครองสมณเพศตลอดชีวิต

หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนามีหน้าที่ศึกษา ปฏิบัติธรรม เเผยแผ่คำสอนต่อศฤงคาร ปกป้อง และสืบต่อพระพุทธศาสนา มีหลักความประพฤติที่ต้องปฏิบัติ หน้าที่ทางศาสนา มี 6 อย่าง ได้แก่ 1) ห้ามปรามสอนให้ละเว้นจากความชั่ว 2) แนะนำสั่งสอนให้ประพฤติตนตั้งอยู่ในความดี 3) อนุเคราะห์ด้วยความปรารถนาดี 4) ได้ฟัง ได้รู้สิ่งที่ยังไม่เคยรู้ ไม่เคยฟัง 5) ชี้แจงอธิบาย ทำสิ่งที่เคยฟังแล้วให้เข้าใจแจ่มแจ้ง และ 6) บอกทางสวรรค์ สอนวิธีดำเนินชีวิตให้ประสบความสุข ความเจริญในชีวิตเป็นต้น

กล่าวโดยสรุป คือ หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยมุ่งเน้นการดำรงตนให้บริสุทธิ์ทั้งทางกาย วาจา และใจ ควบคู่กับการปฏิบัติกิจของสงฆ์อย่างครบถ้วน พระสงฆ์ต้องรักษาศีลให้บริสุทธิ์ ทำกิจวัตรประจำวัน ศึกษาและปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ตลอดจนปฏิบัติหน้าที่บริหารคณะสงฆ์ เเผยแผ่พระพุทธศาสนา ปฏิสังขรณ์วัดวาอาราม และสืบต่อพระพุทธศาสนาให้มั่นคง

ในมิติทางสังคม พระสงฆ์ยังมีบทบาทสำคัญในการอบรมสั่งสอนประชาชน ได้แก่ การห้ามปรามความชั่ว ส่งเสริมความดี อนุเคราะห์ด้วยเมตตา ให้ความรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้ อธิบายธรรมให้เข้าใจชัดเจน และชี้แนะแนวทางดำเนินชีวิตสู่ความสุขและความเจริญ หน้าที่ของพระสงฆ์ตามพระธรรมวินัยคือ การพัฒนาตนเองให้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรม และทำหน้าที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณของสังคม เพื่อธำรงและสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

พระสงฆ์กับการเมือง

ความเข้าใจที่ว่า พระสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเป็นผู้ที่ประพฤติปฏิบัติตามพระธรรมวินัย บำเพ็ญพรต

ภวานาอยู่แต่ในอารามนั้น ในความเป็นจริง พระสงฆ์มีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับคฤหัสถ์อยู่เสมอ เพราะปัจจัยการดำรงชีพของพระขึ้นอยู่กับชาวบ้าน ดังพระบาลีที่ว่า “ปรปฺปิพฺพธา เม ชีวิกา” แปลว่า การเลี้ยงชีพของเรา (พระ) เนื่องด้วยผู้อื่น ด้วยชีวิตที่ยังต้องเกี่ยวข้องกับผู้อื่นที่เป็นชาวบ้านหรือคฤหัสถ์นี้เอง จึงเป็นความจริงที่ต้องยอมรับว่า พระสงฆ์ไม่ได้หนีไปจากสังคมแต่ประการใด ดังนั้น บทบาทหน้าที่ที่สำคัญ คือ การตอบแทนแก่ชาวบ้าน ซึ่งการตอบแทนแก่ชาวบ้านนั้น พระสงฆ์จะทำตอบแทนอย่างไร แค่นั้น ก็จะเหมาะสมพอดีและพองาม ในส่วนของคฤหัสถ์หรือชาวบ้านที่เกี่ยวข้องกับ “การเมือง” หรือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการทำให้บ้านเมืองสงบสุขนั้น พระสงฆ์ได้วางตนดำรงสถานอย่างไรต่อเรื่องดังกล่าว เพราะความหมายหนึ่งที่พระสงฆ์ให้ความสำคัญ คือ การเมือง หมายถึง การจัดการทำให้คนที่อยู่ร่วมกันเป็นจำนวนมาก เป็นไปอย่างสันติสุข สงบสุข (พุทธทาสภิกขุ, ม.ป.ป.: 6) เมื่อเป็นเช่นนี้ พระสงฆ์ย่อมมีหน้าที่โดยตรงเช่นกันที่จะสอนธรรม แสดงธรรม หรือเผยแผ่ธรรมเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์สุข สันติสุขแก่ชาวเมือง ปัจจุบันความหมายของคำว่า “การเมือง” ได้เปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือเป็นความหมายในแง่ลบ เป็นเรื่องของอำนาจ กิเลส การแย่งชิง มีเรื่องการเป็นฝ่าย และเป็นเรื่องของผลประโยชน์ จึงทำให้มองภาพพระสงฆ์ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องดังกล่าว ได้รับการมองไปในทางลบด้วย หรือการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในแง่กิจกรรมทางบ้านเมือง เช่น กรณีเจ้าพระฝางในอดีต และพระสงฆ์บางกลุ่มในสมัยกรุงศรีอยุธยาสมัยใหม่ ๆ ได้มีบทบาทในทางบ้านเมืองโดยตรง จึงทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์กันไปต่าง ๆ นานา ในแง่ของพระธรรมวินัย ความเหมาะสม หรือแม้กระทั่งการพยายามอาศัยความเป็นสงฆ์เพื่อประโยชน์ในทางการเมือง เช่น การบวชเพื่อหลบราชภัย การบวชเพื่อแสวงหาช่องโอกาสในการขึ้นสู่อำนาจในทางบ้านเมือง เป็นต้น

พระสงฆ์เป็นบุคคลประเภทหนึ่งซึ่งมีบทบาทและหน้าที่จำเพาะในทางการเมือง บทบาทและหน้าที่ทางการเมืองของพระสงฆ์ที่สำคัญก็ คือ การแนะนำสั่งสอนธรรมเกี่ยวกับการเมือง โดยเฉพาะการแสดงหลักการปกครองที่อิงตามขอบธรรมและเป็นธรรม สอนให้นักการเมืองหรือผู้ปกครองเป็นนักการเมืองหรือผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรม ดำเนินกิจการการเมืองและปกครองโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง ความเหมาะสมหรือความสมควรแก่สมณเพศในการแสดงบทบาทดังกล่าวก็คือ การตั้งอยู่ในธรรมของสงฆ์ กล่าวคือมีความเป็นกลางที่จะแสดงธรรมเพื่อมุ่งประโยชน์สุขของประชาชน มิใช่เพื่อมุ่งให้เกิดประโยชน์ส่วนตัวแก่บุคคลกลุ่มคน หรือฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด

กล่าวโดยสรุป คือ แม้พระสงฆ์จะมุ่งปฏิบัติตามพระธรรมวินัยและดำรงชีวิตในสมณเพศ แต่ในความเป็นจริงพระสงฆ์มิได้แยกขาดจากสังคม เพราะการดำรงชีพต้องอาศัยคฤหัสถ์ จึงมีหน้าที่ตอบแทนสังคมด้วยการสั่งสอนและเผยแผ่ธรรมเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง อย่างไรก็ตาม เมื่อคำว่า “การเมือง” ในปัจจุบันถูกมองในเชิงอำนาจและผลประโยชน์ การที่พระสงฆ์เข้าไปเกี่ยวข้องจึงก่อให้เกิดข้อถกเถียงเรื่องความเหมาะสม

สาระสำคัญจึงอยู่ที่การวางบทบาทให้สมดุล ระหว่างการถือกุศลสังคัมกับการรักษาพระธรรมวินัย

การแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์พระธรรมวินัยหรือไม่

พระวินัยที่เกี่ยวข้องกับการเมืองข้างต้นนั้น จะเห็นได้ว่า ไม่ทรงประสงค์จะให้พระภิกษุไปยุ่งเกี่ยวกับศึกสงครามซึ่งเป็นเรื่องของบ้านเมือง หรือผู้ปกครองบ้านเมืองจะทำการต่อสู้ป้องกันดินแดนของตนหรือการขยายเขตพระราชอำนาจออกไปยังดินแดนต่าง ๆ ซึ่งการดังกล่าวต้องมีการรบราฆ่าฟันกันตามปกติวิสัยของการสงคราม แต่ไม่ใช่ปกติวิสัยของสมณะที่จะไปร่วมยินดีกับการดังกล่าวด้วย

ความเกี่ยวข้องทางการเมืองที่เราต้องการศึกษา ไม่ได้มีลักษณะของการไปดูกำลังพล การไปพักอยู่ในกองทัพ หรือการไปดูการซ้อมรบ แต่เรากำลังหมายถึงการแสดงความคิดเห็นทางการเมือง การออกไปร่วมชุมนุมของพระสงฆ์ การออกไปร่วมชุมนุมกับฆราวาส เพื่อเรียกร้องบางสิ่งบางอย่างจากรัฐ ซึ่งเมื่อตรวจสอบข้อห้ามในพระวินัยก็จะพบว่า ไม่มีข้อห้ามการแสดงออกทางการเมืองในลักษณะดังกล่าวข้างต้น

ในเบื้องต้นก็พอจะสรุปได้ว่า พระวินัยห้ามการไปยุ่งเกี่ยวกับกองทัพ การศึกสงคราม แต่ไม่ได้ห้ามการแสดงออกทางการเมืองในลักษณะอื่น ๆ เช่น การแสดงความคิดเห็น หรือการชุมนุม สิ่งที่พระพุทธเจ้าไม่ได้ห้ามไว้นี้ ก่อนจะปฏิบัติควรพิจารณาโดยใช้หลักพระธรรมวินัยดังนี้

1. วัตถุประสงค์ในการบัญญัติวินัย 10 ประการ ซึ่งมีใจความสำคัญที่เกี่ยวกับประเด็นนี้ คือเพื่อความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ เพื่อความเลื่อมใสของชุมชนที่ยังไม่เลื่อมใส เพื่อความเลื่อมใสยิ่งขึ้นของชุมชนที่เลื่อมใสแล้ว (วิ.มหา. 1/20/37.) และในอีกสูตรหนึ่งอธิบายว่า สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ไม่ควรและขัดกับสิ่งที่ควร สิ่งนั้นไม่ควร แต่สิ่งใดไม่ได้ทรงห้ามไว้ว่าไม่ควร แต่เข้ากันได้กับสิ่งที่ควรและขัดกับสิ่งที่ไม่ควร สิ่งนั้นควร (5/92/131)

2. หลักมหาปเทศ 4 ซึ่งมีใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องว่า การอ้างพุทธพจน์ การอ้างสงฆ์ การอ้างพระเถระจำนวนมาก และการอ้างพระเถระรูปหนึ่งขึ้นว่า คำพูดนี้ได้มาจากแหล่งดังกล่าวก็ไม่ควรยืนยันหรือปฏิเสธทันทีแต่ควรตรวจสอบกับพระธรรมและพระวินัยดูก่อนแล้วจึงเชื่อถือและปฏิบัติตามได้ (ที.ม. 10/113-116/144)

3. หลักตัดสินพระธรรมวินัย 8 ประการ ซึ่งมีใจความว่า ธรรมเหล่าใดเป็นไปเพื่อความคลายกำหนด ความหมดเครื่องผูกมัด ความไม่พอกพูนกิเลส ความมักน้อย ความสันโดษ ความสงัด การประกอบความเพียร และความเลื่องง่าย ธรรมเหล่านั้นเป็นคำสอนของศาสดา (วิ.จุล. 7/523/331)

ฉะนั้นเมื่อได้ศึกษาพิจารณาถึงหลักพระธรรมวินัยแล้วก็ไม่ได้มีข้อระบุไว้ว่าห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง แม้ว่าจะมีคำสั่งของมหาเถรสมาคมที่ออกคำสั่งมาก็ตาม แต่เรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ไม่สามารถที่จะหยุดยั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของพระสงฆ์ได้ มิติการเคลื่อนไหวทางสังคม

ของพระสงฆ์ที่ออกมารวมตัวประท้วง องค์การสงฆ์ใช้รูปแบบการห้ามการเคลื่อนไหวแบบใด จึงเป็นเหตุไม่สามารถนำไปสู่รูปธรรมที่ชัดเจน และการเคลื่อนไหวดังกล่าวส่งผลอย่างไรต่อท่าทีของผู้มีอำนาจอย่างไร จึงเป็นที่น่าคิดว่าศาสนาและผู้รับใช้ศาสนาควรมีบทบาทหน้าที่อย่างไร การเมืองเป็นกิจของสงฆ์หรือไม่ ก็ยังมีคำตอบไม่เป็นที่ยุติ เพราะต่างฝ่ายต่างก็มีเหตุผลสนับสนุนและฟังดูมีเหตุผลทั้งสองฝ่าย

พระสงฆ์สามเณรที่ออกมาชุมนุมทางการเมือง มักถูกวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างหนักหน่วง ทั้งจากพระสงฆ์ด้วยกัน ญาติโยมและองค์กรชาวพุทธ ดังนั้นผู้เขียนขอสรุปไว้เป็น 2 ข้อดังนี้

ด้านกลุ่มแรกได้กล่าวไว้ว่าและได้ให้เหตุผลว่า พระสงฆ์เป็นผู้ที่ได้ชื่อว่า “สมณะ” คือ ผู้สงบ หรือ “บรรพชิต” คือ ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมองมีโทษ พระสงฆ์ไม่ควรจะมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง เพราะผิดสมณวิสัย ซึ่งจะนำความเสื่อมเสียมาสู่ตนและพระพุทธศาสนา

ด้านกลุ่มที่สอง ได้กล่าวและให้เหตุผลว่า ธรรมะกับเรื่องการเมืองเป็นเรื่องเดียวกัน พระสงฆ์สามารถยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเมืองได้ การแสดงออกเหล่านี้ก็ยิ่งถูกจัดว่าเป็นพระพุทธรูปศาสนาเพื่อสังคมรูปแบบหนึ่ง ความแตกต่างกันของเหตุผลดังกล่าวจึงสมควรเป็นอย่างยิ่งที่จะศึกษาให้ถ่องแท้ เพื่อทำความเข้าใจให้เหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบันในทางปฏิบัติวัฒนธรรมทางการเมืองทั้งสองกลับมีลักษณะขัดแย้งกัน คนไทยจะมีระดับของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบอำนาจนิยมสูงกว่าประชาธิปไตย ประกอบกับการเมืองหลังการเปลี่ยนแปลงการพ.ศ. 2475 อำนาจการปกครองมักตกอยู่ในอำนาจของทหาร จึงทำให้คนไทยไม่สนใจเรื่องการเมือง ซึ่งเห็นได้จากการใช้สิทธิเลือกตั้ง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองในระบอบประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมทางการเมืองในอดีตรัฐเข้าไปจัดการปัญหาของคณะสงฆ์ เช่น รัฐเป็นผู้แต่งตั้งผู้นำคณะสงฆ์ ตรวจสอบพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ และจับผู้ปลอมมาบวชให้สึกออกไป เป็นต้น

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นปัจจุบันการเมืองเป็นฝ่ายเข้าไปควบคุมบริหารกิจการของคณะสงฆ์ เช่น นายกรัฐมนตรีและรองนายกรัฐมนตรี เป็นผู้ดูแลสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติโดยตรง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมเป็นผู้ดูแลกรมการศาสนา เมื่อการเมืองเป็นผู้ควบคุมดูแลกิจการของคณะสงฆ์แล้ว คณะสงฆ์ก็ควรมีสติเลือกนักการเมืองเหล่านั้นด้วยโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป คือ พระวินัยห้ามพระสงฆ์ยุ่งเกี่ยวกับกองทัพและสงครามโดยตรง แต่ไม่ได้ห้ามชัดเจนเรื่องการแสดงความคิดเห็นหรือการชุมนุมทางการเมือง จึงต้องพิจารณาตามหลักพระธรรมวินัยว่า การกระทำนั้นเป็นไปเพื่อความสงบ เรียบร้อย และลดกิเลสหรือไม่ ประเด็นนี้ทำให้เกิดความเห็นสองฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งเห็นว่าพระไม่ควรยุ่งการเมืองเพราะผิดสมณวิสัย อีกฝ่ายเห็นว่าธรรมะกับการเมืองเกี่ยวข้องกันได้หากมุ่งประโยชน์สังคม จึงยังเป็นข้อถกเถียงที่ไม่มีข้อยุติชัดเจน

กฎหมายตราสามศักราชห้ามพระสงฆ์อยู่การเมือง

มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งเรื่องห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538 ไว้ในหนังสือ แลงการณ์คณะสงฆ์ เล่ม 83 ตอนที่ 1 วันที่ 25 มกราคม 2538 ว่า (วัดโมลีโลกยาราม, 2562)

“...ข้อ 4 ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไปในที่ชุมนุม หรือในบริเวณสภาเทศบาล หรือสภาการเมืองอื่นใด หรือในที่ชุมนุมทางการเมือง ไม่ว่ากรณีใด ๆ

ข้อ 5 ห้ามพระภิกษุสามเณรทำการใด ๆ อันเป็นการสนับสนุนช่วยเหลือโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่การหาเสียง เพื่อการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือสภาเทศบาลหรือสภาการเมืองอื่นใดแก่บุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 6 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมชุมนุมในการเรียกร้องสิทธิของบุคคลหรือคณะบุคคลใด ๆ

ข้อ 7 ห้ามพระภิกษุสามเณรร่วมอภิปรายหรือบรรยายเรื่องเกี่ยวกับการเมืองซึ่งจัดตั้งขึ้นทั้งในวัดและนอกวัด

ข้อ 8 ให้พระสังฆาธิการตั้งแต่เจ้าอาวาสขึ้นไป ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองชี้แจงแนะนำผู้อยู่ในปกครองของตนให้ทราบคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ และกวดขันอย่าให้มีการฝ่าฝืนละเมิด

ข้อ 9 พระภิกษุสามเณรรูปใดฝ่าฝืนละเมิดคำสั่งมหาเถรสมาคมนี้ ให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ของตน

ถ้าความผิดเกิดขึ้นนอกเขตสังกัด ให้เจ้าคณะเจ้าของเขตที่ความผิดเกิดขึ้นว่ากล่าวตักเตือนแล้วแจ้งให้พระสังฆาธิการผู้ปกครองใกล้ชิดดำเนินการ

มหาเถรสมาคมได้แสดงผลของการห้ามพระภิกษุสามเณร ที่เข้าไปเกี่ยวข้องกับการเมืองไว้ด้วย ท่านชูชาติ สุทธะ ได้แสดงทัศนะและสรุปไว้ ดังนี้

1. การเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาสผู้มีสิทธิตามกฎหมายโดยเฉพาะ ไม่ใช่หน้าที่ของพระภิกษุสามเณรผู้อยู่นอกเหนือการเมือง จึงไม่มีสิทธิลงคะแนนเลือกตั้ง ไม่มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้ง แม้ผู้ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแล้ว หากบวชเป็นพระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนา ก็ขาดจากสมาชิกภาพแห่งสภาผู้แทนราษฎรทันที

2. การที่พระภิกษุสามเณรเข้าไปเกี่ยวข้อง หรือช่วยสนับสนุนการเลือกตั้งบุคคลใด ๆ เพื่อเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสภาเทศบาลเป็นต้น ย่อมเป็นการประพฤติดิวิสัยของสมณะ (ผู้สงบ) บรรพชิต (ผู้เว้นกิจกรรมอันเศร้าหมอง) นำความเสื่อมเสียมาสู่ตนเองและหมู่คณะตลอดถึงพระศาสนา เป็นที่ติเตียนของสาธุชนทั้งในและนอกพระศาสนา เพราะสมณะและบรรพชิตสมควรวางตนเป็นกลาง ทำจิตให้กว้างขวาง ด้วยเมตตาทั่วไปแก่ชนทั้งปวงผู้ทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาโดยไม่เลือกหน้า

3. ในตำแหน่งที่มีผู้แข่งขันช่วงชิงกันมากคน พระภิกษุสามเณรเข้าช่วยให้ผู้ใดได้ ย่อมเป็นที่พอใจของผู้ นั้น แต่ผู้ที่ไม่ได้ก็เป็นจำนวนมากกับพวกพ้องย่อมไม่พอใจ เสื่อมคลายความเคารพนับถือ

4. ความเป็นอยู่ของพระสงฆ์และความดำรงอยู่ของพระศาสนา ขึ้นอยู่กับความเคารพนับถือของ ประชาชน พระภิกษุสามเณรจึงควรทำตนให้เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนทั่วไป ไม่ควรทำตนเป็นพวกเป็น ฝ่ายของผู้ใดผู้หนึ่ง ซึ่งจะทำให้ชนทั้งหลายเห็นว่าไม่ตั้งอยู่ในธรรม เกิดความเบียดเบียนคลายความนับถือและติ เติยน

แต่หากพระสงฆ์ท่านใดไปยุ่งเกี่ยวกับการเมืองแล้ว ความมัวหมองของศีลของข้อวัตรปฏิบัติของท่านก็ มักตามมาทันที จะเกิดการแบ่งกลุ่มของประชาชนจะเกิดการชิงดีชิงเด่น แย่งชิงกันและกัน ในที่สุดอาจ นำมาซึ่งการทำลายล้างผลาญกันก็อาจเป็นไปได้

ดังนั้น พระสงฆ์เป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากความขัดแย้ง หรือการชิงดีชิงเด่นเหล่านี้ พระท่านจึงต้องอยู่ เหนือการเมือง ไม่ให้ท่านมายุ่งเกี่ยวกับการเมือง พระพุทธเจ้าเองก็ทรงมีความสัมพันธ์กับนักการเมือง แต่ พระองค์ทรงมีฐานะอยู่เหนือการเมือง มีความเป็นกลางทางการเมือง ทรงเข้าไปเกี่ยวข้องในฐานะการให้ คำปรึกษาแนะนำเพื่อให้การปกครองสมบูรณ์ยิ่งขึ้น สามารถอำนวยประโยชน์ให้กับประชาชนได้มากขึ้น (พระมหาธรรมวราธิ์ อริยมโม, 2542)

กล่าวโดยสรุป คือ คำสั่งมหาเถรสมาคม พ.ศ. 2538 มีสาระสำคัญคือ ห้ามพระภิกษุสามเณรเข้าไป เกี่ยวข้องกับการเมืองทุกกรณี ไม่ว่าจะเป็นการเข้าชุมนุม สนับสนุนการหาเสียง ร่วมเรียกร้อง หรืออภิปราย ทางการเมือง พร้อมกำหนดให้พระสังฆาธิการกำกับดูแลและดำเนินการทางปกครองหากมีการฝ่าฝืน เหตุผล หลัก คือ การเมืองเป็นหน้าที่ของฆราวาส พระสงฆ์ควรวางตนเป็นกลาง ไม่เป็นพวกเป็นฝ่าย เพื่อรักษาความ บริสุทธิ์แห่งสมณเพศ ป้องกันความขัดแย้ง และดำรงศรัทธาของประชาชนต่อพระศาสนา โดยยึดแนวทาง แบบอย่างของ พระพุทธเจ้า ที่ทรงวางพระองค์เหนือความขัดแย้งทางการเมือง

การแสดงออกความคิดเห็นทางการเมืองของพระสงฆ์ไทยปัจจุบัน

เมื่อรัฐตามระบอบประชาธิปไตยไม่ได้เปิดพื้นที่ให้พระสงฆ์ได้ทำหน้าที่นำเสนอหลักการบริหารการ ปกครองแก่ชนชั้นการปกครองอย่างทางการ พระสงฆ์ชั้นปัญญาชนจะมีรูปแบบการนำเสนออย่างไร พระสงฆ์ จึงนำเสนอหลักการนี้ผ่านสื่อเวทีต่าง ๆ เช่น การให้สัมภาษณ์วิทยุ โทรทัศน์ การเขียนบทความทางวิชาการ การ เขียนหนังสือ หรือหนังสือพิมพ์ แนวทางเหล่านี้ถือว่าการสื่อสารธรรมะถึงนักการเมืองอย่างไม่เป็นทางการ และ ในหลายสถานการณ์การนำเสนอธรรมะ หรือการชี้แนะแบบไม่เป็นทางการทำให้เกิดการเผชิญหน้าระหว่าง พระสงฆ์กับนักการเมืองหรือชนชั้นปกครอง จนทำให้นักการเมืองบางท่านตั้งข้อสังเกตค่อนข้างรุนแรงว่า “ถ้าอยากจะเป็นจะเป็นนักการเมืองให้ลงจากธรรมาสถ์มาลงสมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ”

(พระมหาพรหมชา ธรรมหาโส (นิธิบุญยากร), 2562)

เมื่อพระสงฆ์ออกมาประชุมหรือแสดงออกทางการเมือง มักถูกตำหนิว่าพระไม่ควรยุ่งเกี่ยวกับการเมือง ขณะเดียวกันคณะสงฆ์ไทยกลับเป็นเครื่องมือรับใช้อุดมการณ์รัฐและยุ่งเกี่ยวกับการเมืองมาโดยตลอด การชุมนุมของกลุ่มเยาวชนปลดแอกที่พัฒนาก่อตัวขึ้นเป็น “ราษฎร” ที่รวมเป็นกลุ่มต่าง ๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างหลากหลาย ความหลากหลายที่มีพระสงฆ์จำนวนหนึ่งออกมาประชุมร่วมกับราษฎรพร้อมกับข้อเรียกร้อง เช่น การแยกรัฐออกจากศาสนา การหยุดใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ การแก้ไข พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 เป็นต้น

กล่าวถึงพระสงฆ์เหตุที่ออกไปร่วมชุมนุมว่า เป็นเพราะเห็นรัฐใช้ความรุนแรงกับผู้ชุมนุมและไม่เห็นด้วยกับวิธีข้างต้น ในสังคมของพระการเมืองในแวดวงของพระมีความไม่เป็นธรรมอันเกิดจาก พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ที่มีการแก้ไขในปี 2560 และ 2561 ซึ่งมอบอำนาจให้กับกษัตริย์เป็นผู้แต่งตั้งสมเด็จพระสังฆราช และพระจำนวนหนึ่งขึ้นมา มีสิทธิปกครองสงฆ์ทั่วประเทศ “มหาเถรทำตามฝั่งรัฐอย่างเดียว ซึ่งไม่โดนอะไรเลย แต่อีกด้านหนึ่งพระที่ออกมาชี้ให้เห็นความไม่เป็นธรรม สันคลอนอำนาจรัฐจะถูกกำจัด พระเป็นเครื่องมือของรัฐเพื่อเพิ่มความชอบธรรมให้กับรัฐ แทนที่พระจะยึดโยงกับประชาชน” ระบบมหาเถรสมาคม และ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ต้องถูกยกเลิก และใช้ระบบสังฆสภาให้คณะสงฆ์ปกครองกันเอง โดยมีคณะวินัยธร สังฆสภา และสังฆนายก ล้อไปกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รวมถึงการแยกรัฐออกจากศาสนาด้วย

พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ) (2536) กล่าวว่า การแสดงท่าทีสนับสนุนเพื่อเปิดพื้นที่ให้พระเข้ามาสัมพันธ์กับการเมืองเพื่อนำเสนอหลักการบริหารแก่นักการเมืองว่า “คนที่พูดว่า พระอย่ามายุ่งกับการเมือง แสดงว่ายังไม่เข้าใจการเมืองอย่างถูกต้อง การเมืองเป็นเรื่องของส่วนรวม ทุกคนต้องสนใจและร่วมกันทำ พระไม่ลงไปสมัครเป็นผู้แทนหรือแม้แต่พระจะต้องทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ธรรม นำศาสนาไปใส่ไว้ในการเมือง เพื่อให้การเมืองเป็นเรื่องของความบริสุทธิ์ยุติธรรม ถ้าการเมืองขาดหลักทางศาสนาแล้วการเมืองจะเป็นเรื่องของความเลวร้ายอย่างที่สุด”

พระมหาไพรวัลย์ วรวณฺโณ (2563) ได้กล่าวไว้ว่า ประเด็นการแสดงออกทางการเมืองของพระสงฆ์และมติของมหาเถรสมาคม ห้ามพระสงฆ์และเณรยุ่งกิจกรรมการเมือง พระมหาไพรวัลย์มองว่าไม่เป็นธรรม สังคมไทยเน้นการใช้อำนาจมากกว่าการใช้ความเป็นธรรม คือพอมีปัญหาที่คิดแต่วิธีการจะใช้อำนาจ ทั้งคำสั่ง กฎ ไปกดทับคนกลุ่มหนึ่งที่พยายามจะออกมาพูดถึงประเด็นที่เป็นปัญหา ทำให้คนที่ออกมาเรียกร้องไม่สามารถจะใช้สิทธิโดยชอบธรรมของตนเองได้ พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ไม่ชอบธรรม ไม่เคยถามความรู้สึกนึกคิดพระที่มีต่อพระราชบัญญัติตัวนี้ ทำให้เห็นกรณีพระโดนจับสึกโดยไม่ได้รับความเป็นธรรม ทำให้เห็นว่ากฎบางข้อมันละเมิดสิทธิของพระ-เณร การที่พระออกมาพื้นที่ชุมนุมไม่ได้หมายความว่าทำอะไรตามอำเภอใจ ถ้าพระสงฆ์ละเมิดธรรมวินัยข้อไหนก็ดำเนินการไป การที่บอกว่าทำผิดควรต้องบอกให้ชัดว่าทำผิดข้อไหน

อย่างไร และอย่าพยายามบอกว่าการออกมาประท้วงเป็นเรื่องสกปรก ไม่อยากให้มองอย่างนั้นควรให้พระสงฆ์กลุ่มหนึ่งที่มองเห็นความไม่เป็นธรรมของบ้านเมืองออกมาพูดบ้าง เพราะสังคมกับการเมืองมันไปด้วยกัน แล้วทำไมพระสงฆ์ถึงออกมามีบทบาทไม่ได้ การออกมาด้วยท่าทีอย่างไรต่างหากที่ต้องดูจุดนี้ และอยากให้ดูเป็นข้อ ๆ ไป

กล่าวโดยสรุป คือ เนื้อหานี้สะท้อนความขัดแย้งระหว่างแนวคิดที่ว่าพระสงฆ์ต้องวางตนเป็นกลาง ไม่ยุ่งเกี่ยวกับการเมือง กับแนวคิดที่เห็นว่าพระมีหน้าที่ทางศีลธรรมในการตรวจสอบและชี้แนะการเมือง เมื่อไม่มีพื้นที่อย่างเป็นทางการ พระปัญญาชนจึงใช้สื่อและเวทีสาธารณะเสนอหลักธรรมแก่สังคมและนักการเมือง ซึ่งบางครั้งนำไปสู่การเผชิญหน้าและถูกวิจารณ์ว่าฝ่าฝืนบทบาทสมณะ ขณะเดียวกันก็มีข้อวิพากษ์ว่าโครงสร้างคณะสงฆ์ผูกโยงกับรัฐและขาดความเป็นธรรม จึงเกิดข้อเรียกร้องให้ปฏิรูปกฎหมายและแยกรัฐออกจากศาสนา

สรุป

จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพระสงฆ์ไทยกับการเมืองเป็นความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนและดำรงอยู่อย่างต่อเนื่องในประวัติศาสตร์สังคมไทย แม้หลักพระธรรมวินัยจะมุ่งเน้นความสงบ ความสำรวม และการไม่ข้องเกี่ยวกับกิจการที่นำไปสู่ความขัดแย้ง แต่ในความเป็นจริงพระสงฆ์มิได้ดำรงอยู่นอกสังคม หากแต่พึงพาอาศัยคฤหัสถ์และมีหน้าที่ตอบแทนสังคมผ่านการสั่งสอนและเผยแผ่ธรรมเพื่อความสงบสุขของบ้านเมือง

ภายใต้โครงสร้างรัฐสมัยใหม่ คณะสงฆ์ถูกจัดระเบียบและกำกับผ่านกฎหมาย โดยเฉพาะพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ซึ่งทำให้สถาบันสงฆ์มีสถานะเป็นองค์กรศาสนาที่เชื่อมโยงกับกลไกรัฐอย่างเป็นระบบ ขณะเดียวกันคำสั่งมหาเถรสมาคมได้กำหนดแนวทางห้ามพระยุ่งเกี่ยวกับการเมืองโดยตรงเพื่อรักษาความเป็นกลางของสมณเพศ อย่างไรก็ตาม ในทางปฏิบัติพระสงฆ์บางส่วนยังคงมีบทบาทในพื้นที่สาธารณะ ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ปัญหาสังคม หรือร่วมเคลื่อนไหวกับภาคประชาชน ซึ่งนำไปสู่ข้อถกเถียงเรื่องความเหมาะสมและความชอบธรรม ประเด็นสำคัญจึงอยู่ที่ “ความตึงเครียด” ระหว่างพันธกิจหลักตามพระธรรมวินัยกับความคาดหวังทางสังคมในฐานะผู้นำทางศีลธรรม หากพระสงฆ์เข้าไปมีบทบาททางการเมืองโดยสูญเสียความเป็นกลางย่อมกระทบต่อศรัทธาของสาธุชน แต่หากวางตนแยกขาดจากปัญหาความไม่เป็นธรรมโดยสิ้นเชิง ก็อาจถูกตั้งคำถามต่อบทบาททางจริยธรรมเช่นกัน

ดังนั้น การทำความเข้าใจพระสงฆ์ไทยกับการเมืองควรพิจารณาอย่างรอบด้าน ทั้งในเชิงพระธรรมวินัย โครงสร้างอำนาจรัฐ และบริบทประชาธิปไตยร่วมสมัย โดยมุ่งหาจุดสมดุลที่ทำให้พระสงฆ์สามารถธำรงความ

บริสุทธิ์แห่งสมณเพศ ควบคู่กับการทำหน้าที่เสนอหลักคุณธรรมและความยุติธรรมต่อสังคมได้อย่างเหมาะสม และยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- พระมหาธรรมรัตน์ อริยธมโม. (2542). พระสงฆ์กับการเมืองไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส. (2557). พระสงฆ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในสังคมร่วมสมัย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส (นิตินุญยากกร). (2562). พระสงฆ์กับบทบาททางการเมืองในสังคมประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชธรรมนิเทศ (พยอม กลฺยาโณ). (2536). ศาสนากับการเมือง. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์พุทธศาสนา. พุทธศาสนิกชน. (ม.ป.ป.). ธรรมกับการเมือง. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา.
- มหาเถรสมาคม. (2538). คำสั่งมหาเถรสมาคม เรื่อง ห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง พ.ศ. 2538. กรุงเทพมหานคร: มหาเถรสมาคม.
- วัดโมลีโลกยาราม. (2562). คำสั่งมหาเถรสมาคมว่าด้วยการห้ามพระภิกษุสามเณรเกี่ยวข้องกับการเมือง. สืบค้นจากเว็บไซต์วัดโมลีโลกยาราม.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระวินัยปิฎก. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). ทีฆนิกาย มหาวรรค. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล
PERSONNEL MANAGEMENT IN SUBDISTRICT ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS
BASED ON GOOD GOVERNANCE PRINCIPLES

อริยา เกียรติกิ่งอำไพ

Ariya Kitatkongumpai

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: Ariya.kia@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 2 เมษายน 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 25 เมษายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 26 เมษายน 2569

Received: April 2, 2026; Revised: April 25, 2026; Accepted: April 26, 2026

บทคัดย่อ

การบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประสิทธิภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เนื่องจากบุคลากรเป็นทรัพยากรที่สำคัญที่สุดในการขับเคลื่อนการดำเนินงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมาย การบริหารทรัพยากรบุคคลที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีแรงจูงใจในการทำงาน และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ในปัจจุบันแนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในการบริหารงานภาครัฐ เนื่องจากเป็นแนวทางที่ส่งเสริมความโปร่งใส ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วม และการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวคิดและแนวทางการบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากตำรา หนังสือ งานวิจัย และบทความทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรบุคคลและการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี รวมถึงเอกสารราชการที่เกี่ยวข้องกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงานขององค์กรได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยเฉพาะในด้านการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรที่โปร่งใส การพัฒนาศักยภาพบุคลากรอย่างต่อเนื่อง การประเมินผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นธรรม และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดหลักคุณธรรมและจริยธรรม นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามการดำเนินงานขององค์กรยังช่วยเสริมสร้าง

ความเชื่อมั่นของประชาชนต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และส่งเสริมให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและโปร่งใสมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การบริหารงานบุคคล, องค์การบริหารส่วนตำบล, ธรรมนูญ

Abstract

Human resource management in Subdistrict Administrative Organizations plays a vital role in enhancing the efficiency and effectiveness of local government administration. Personnel are considered the most valuable resource for driving organizational performance and achieving development goals. Effective human resource management can motivate employees, improve work performance, and enable local administrative organizations to respond effectively to the needs of the community.

The concept of good governance has been widely recognized as an important framework for public sector management. Good governance emphasizes transparency, accountability, participation, and efficiency in public administration. Applying good governance principles to personnel management can help improve organizational management and strengthen public trust in government institutions.

This academic article aims to examine the principles and approaches to human resource management in Subdistrict Administrative Organizations based on good governance principles. The study employs documentary research by reviewing academic literature, books, research papers, and official documents related to human resource management and public administration.

The findings indicate that applying good governance principles in human resource management significantly improves transparency and fairness in recruitment, personnel development, and performance evaluation processes. Furthermore, the promotion of ethical organizational culture and public participation in monitoring administrative activities can strengthen transparency and accountability within local government organizations. As a result, the application of good governance principles contributes to the development of efficient and sustainable local administrative management.

Keywords: Personnel Management; Subdistrict Administrative Organization; Good Governance

บทนำ

องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นหน่วยงานปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาชุมชน และการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการบริหารงานบุคคลซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้สามารถบรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนกำลังคน การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร การพัฒนาและฝึกอบรมบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการสร้างแรงจูงใจในการทำงานของบุคลากร หากองค์กรสามารถบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ จะช่วยเพิ่มประสิทธิผลในการดำเนินงานขององค์กรและส่งเสริมให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาลได้รับความสำคัญอย่างมากในการบริหารงานภาครัฐ เนื่องจากเป็นแนวทางที่ช่วยส่งเสริมการบริหารจัดการที่โปร่งใส มีความรับผิดชอบ และสามารถตรวจสอบได้ หลักธรรมาภิบาลประกอบด้วยหลักสำคัญ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า ซึ่งเป็นหลักการที่ช่วยส่งเสริมให้การบริหารงานภาครัฐมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างเหมาะสม การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพและสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างยั่งยืน

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานบุคคล

การบริหารงานบุคคล (Human Resource Management: HRM) เป็นกระบวนการสำคัญในการบริหารองค์กร เนื่องจากบุคลากรถือเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าและมีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร การบริหารงานบุคคลจึงมุ่งเน้นการวางแผน การจัดหา การพัฒนา และการรักษาบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับเป้าหมายขององค์กร

1. ความหมายของการบริหารงานบุคคล นักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารงานบุคคลไว้ ดังนี้

เดสเลอร์ (Dessler, 2013) ให้ความหมายว่า การบริหารทรัพยากรมนุษย์เป็นกระบวนการในการสรรหา คัดเลือก ฝึกอบรม ประเมินผล และให้ค่าตอบแทนแก่บุคลากรในองค์กร เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เดนฮาร์ดท์ และเดนฮาร์ดท์ (Denhardt & Denhardt, 2015) กล่าวว่า การบริหารงานบุคคลใน

ภาครัฐเป็นการจัดการทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เกิดการให้บริการสาธารณะอย่างมีคุณภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

นักวิชาการไทย เช่น วรเดช จันทรร (2562) อธิบายว่า การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการบริหารจัดการบุคลากรขององค์กรตั้งแต่การวางแผนกำลังคน การสรรหา การพัฒนา การประเมินผล และการสร้างแรงจูงใจ เพื่อให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การบริหารงานบุคคลเป็นกระบวนการบริหารจัดการบุคลากรในองค์กรอย่างเป็นระบบ เพื่อให้บุคลากรมีความรู้ ความสามารถ และมีแรงจูงใจในการทำงาน อันจะนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

2. ความสำคัญของการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลมีความสำคัญต่อองค์กรในหลายด้าน ได้แก่

2.1 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานขององค์กร เนื่องจากบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสมจะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 ช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำงาน การบริหารงานบุคคลที่ดีจะช่วยให้บุคลากรรู้สึกมีคุณค่าและมีความผูกพันต่อองค์กร

2.3 ช่วยพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน

2.4 ช่วยสร้างความเป็นธรรมในองค์กร ผ่านระบบการสรรหา การประเมินผล และการให้ค่าตอบแทนที่โปร่งใสและยุติธรรม

3. กระบวนการสำคัญของการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลโดยทั่วไปประกอบด้วยกระบวนการสำคัญ ดังนี้

3.1 การวางแผนกำลังคน (Manpower Planning) เป็นการกำหนดจำนวนและคุณสมบัติของบุคลากรที่องค์กรต้องการในอนาคต เพื่อให้สอดคล้องกับภารกิจขององค์กร

3.2 การสรรหาและคัดเลือกบุคลากร (Recruitment and Selection) เป็นกระบวนการค้นหาและคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับตำแหน่งงาน

3.3 การฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร (Training and Development) เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ และความสามารถของบุคลากร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

3.4 การประเมินผลการปฏิบัติงาน (Performance Appraisal) เป็นการประเมินผลการทำงานของบุคลากร เพื่อใช้ในการพัฒนาศักยภาพและปรับปรุงการทำงาน

3.5 การให้ค่าตอบแทนและสวัสดิการ (Compensation and Benefits) เป็นการให้ค่าตอบแทนที่เหมาะสมและเป็นธรรม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงาน

4. การบริหารงานบุคคลในภาครัฐ การบริหารงานบุคคลในภาครัฐมีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากภาคเอกชน เนื่องจากต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ รวมทั้งต้องคำนึงถึงประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ดังนั้น การบริหารงานบุคคลในหน่วยงานภาครัฐจึงต้องเน้นความโปร่งใส ความเป็นธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล การบริหารงานบุคคลถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน หากสามารถบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับหลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) เป็นแนวคิดสำคัญในการบริหารจัดการองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยมุ่งเน้นให้การบริหารงานเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ มีความรับผิดชอบต่อสังคม และคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม หลักธรรมาภิบาลจึงถือเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีการบริหารจัดการที่ดี และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

1. ความหมายของหลักธรรมาภิบาล นักวิชาการและองค์กรระหว่างประเทศได้ให้ความหมายของหลักธรรมาภิบาลไว้หลายประการ ดังนี้

- โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) อธิบายว่า ธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการในการใช้อำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และการบริหาร เพื่อจัดการทรัพยากรของประเทศในการพัฒนา โดยเน้นการมีส่วนร่วม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อสังคม
- ธนาคารโลก (World Bank) ให้ความหมายว่า ธรรมาภิบาลเป็นกระบวนการและโครงสร้างที่ใช้ในการบริหารจัดการทรัพยากรทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน
- นักวิชาการไทย เช่น วรเดช จันทรร (2562) กล่าวว่า ธรรมาภิบาลเป็นหลักการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งเน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม การมีส่วนร่วม และความเป็นธรรมในการดำเนินงานขององค์กร

จากความหมายดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า หลักธรรมาภิบาลคือแนวทางในการบริหารองค์กรที่เน้นความโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคม ความเป็นธรรม และการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เพื่อให้เกิดการบริหารงานที่มีประสิทธิภาพและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

2. องค์ประกอบของหลักธรรมาภิบาล ในประเทศไทยได้กำหนดหลักธรรมาภิบาลที่สำคัญไว้ 6 ประการ ได้แก่

หลักนิติธรรม (Rule of Law) การบริหารงานต้องเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด และต้องปฏิบัติต่อทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน

2.1 หลักคุณธรรม (Morality) ผู้บริหารและบุคลากรต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต มีจริยธรรม และดำเนินงานด้วยความรับผิดชอบ

2.2 หลักความโปร่งใส (Transparency) การดำเนินงานต้องเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่สำคัญให้ประชาชน สามารถตรวจสอบได้

2.3 หลักการมีส่วนร่วม (Participation) เปิดโอกาสให้ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือดำเนินงานขององค์กร

2.4 หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ผู้บริหารและบุคลากรต้องรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงานของตนเอง และพร้อมให้ตรวจสอบได้

2.5 หลักความคุ้มค่า (Value for Money / Effectiveness and Efficiency) การใช้ทรัพยากรขององค์กรต้องเกิดประโยชน์สูงสุด มีประสิทธิภาพ และคำนึงถึงความคุ้มค่าในการใช้ทรัพยากรของรัฐ

3. ความสำคัญของหลักธรรมาภิบาล การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารองค์กรมีความสำคัญหลายประการ ได้แก่

3.1 ช่วยสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน

3.2 ช่วยป้องกันการทุจริตและการใช้อำนาจในทางที่ไม่เหมาะสม

3.3 ช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

3.4 ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการองค์กร

3.5 ส่งเสริมการพัฒนาองค์กรอย่างยั่งยืน

4. การประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานภาครัฐในประเทศไทยได้นำหลักธรรมาภิบาลมาใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการองค์กร เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างโปร่งใส มีประสิทธิภาพ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่น การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่ได้

การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล

องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลนั้น จำเป็นต้องอาศัยการบริหารงานบุคคลที่มีคุณภาพ โดยเฉพาะการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการบุคลากร เพื่อให้การดำเนินงานมีความโปร่งใส เป็นธรรม และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

1. ความสำคัญของการบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบล การบริหารงานบุคคลในองค์การบริหารส่วนตำบลถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนภารกิจขององค์กร เนื่องจากบุคลากรเป็นผู้ปฏิบัติงานตามนโยบายและแผนพัฒนาท้องถิ่น หากมีการบริหารจัดการบุคลากรที่ดี จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน ส่งเสริมการให้บริการประชาชน และสร้างความเชื่อมั่นต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

นอกจากนี้ การบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพยังช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีแรงจูงใจในการทำงาน มีความรับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย และมีความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาองค์กรและการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

2. หลักธรรมาภิบาลกับการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบล การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบล เป็นแนวทางที่ช่วยให้การบริหารจัดการบุคลากรเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเป็นธรรม โดยสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการดังนี้

2.1 หลักนิติธรรม (Rule of Law) การบริหารงานบุคคลต้องดำเนินการตามกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เช่น การบรรจุแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการดำเนินการทางวินัย โดยต้องปฏิบัติอย่างเท่าเทียมและเป็นธรรมกับบุคลากรทุกคน

2.2 หลักคุณธรรม (Morality) ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริต มีจริยธรรม และปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรับผิดชอบ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและองค์กร

2.3 หลักความโปร่งใส (Transparency) การบริหารงานบุคคลต้องมีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ เช่น การประกาศรับสมัครบุคลากร การพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง หรือการประเมินผลการปฏิบัติงาน โดยต้องเปิดเผยข้อมูลอย่างชัดเจนและเป็นธรรม

2.4 หลักการมีส่วนร่วม (Participation) ควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การเสนอแนะทางพัฒนางาน หรือการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและแนวทางการบริหารงานบุคคล

2.5 หลักความรับผิดชอบ (Accountability) ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง และพร้อมรับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนในพื้นที่

2.6 หลักความคุ้มค่า (Value for Money) การบริหารงานบุคคลต้องคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างคุ้มค่า เช่น การพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงาน เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรและประชาชน

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาล เพื่อให้การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาล ควรมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

3.1 ส่งเสริมระบบการบริหารงานบุคคลที่โปร่งใสและเป็นธรรม

3.2 พัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่องผ่านการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน

3.3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรในการพัฒนาองค์กร

3.4 สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรม

3.5 ปรับปรุงระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้มีความชัดเจนและเป็นธรรม

4. สรุป การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคลจะช่วยส่งเสริมให้บุคลากรมีคุณธรรม มีความรับผิดชอบ และมีประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน อันจะนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานบุคคลตามหลักธรรมาภิบาลมีความสำคัญ เนื่องจากช่วยให้เห็นแนวคิด แนวทาง และผลการศึกษาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยมีงานวิจัยที่สำคัญ ดังนี้

วรเดช จันทรศร (2562) ได้ศึกษาการบริหารงานบุคคลของหน่วยงานภาครัฐตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานบุคคลช่วยเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน และลดปัญหาการใช้อำนาจโดยมิชอบ ทั้งยังช่วยให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่นต่อระบบการบริหารงานขององค์กร

สุภาภรณ์ ศรีสุวรรณ (2561) ศึกษาการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ภาวะผู้นำของผู้บริหาร ความโปร่งใสในการดำเนินงาน และการมีส่วนร่วมของบุคลากรในองค์กร

สมชาย พงศ์พิพัฒน์ (2560) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจัดการองค์กรสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่

นอกจากนี้ งานวิจัยของ Denhardt and Denhardt (2015) เกี่ยวกับการบริหารภาครัฐแนวใหม่ (New Public Service) พบว่า การบริหารงานภาครัฐควรเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อผู้บริหาร ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลที่นำมาใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการทำงาน เพิ่มความโปร่งใสในการบริหารจัดการ และสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่

ผลการศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบล

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถวิเคราะห์การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลได้ดังนี้

ประการแรก ด้านหลักนิติธรรม พบว่า การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องดำเนินการภายใต้กฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับที่เกี่ยวข้อง เช่น การบรรจุแต่งตั้ง การเลื่อนตำแหน่ง และการดำเนินการทางวินัย ซึ่งช่วยให้การบริหารงานมีความเป็นธรรมและสามารถตรวจสอบได้

ประการที่สอง ด้านหลักคุณธรรม ผู้บริหารและบุคลากรขององค์การบริหารส่วนตำบลต้องยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่

ประการที่สาม ด้านความโปร่งใส การดำเนินงานด้านการบริหารงานบุคคลควรมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้อง เช่น การรับสมัครบุคลากร การประเมินผลการปฏิบัติงาน และการพิจารณาเลื่อนตำแหน่ง เพื่อให้บุคลากรและประชาชนสามารถตรวจสอบได้

ประการที่สี่ ด้านการมีส่วนร่วม องค์การบริหารส่วนตำบลควรเปิดโอกาสให้บุคลากรในองค์กรมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็นและแนวทางในการพัฒนาการบริหารงานบุคคล ซึ่งจะช่วยให้เกิดการยอมรับและความร่วมมือในการดำเนินงาน

ประการที่ห้า ด้านความรับผิดชอบ ผู้บริหารและบุคลากรต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง และพร้อมรับการตรวจสอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนในพื้นที่

ประการสุดท้าย ด้านความคุ้มค่า การบริหารงานบุคคลควรคำนึงถึงการใช้ทรัพยากรขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การพัฒนาศักยภาพของบุคลากรให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มศักยภาพ ซึ่งจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการประชาชน

สรุป

การบริหารงานบุคคลขององค์การบริหารส่วนตำบลตามหลักธรรมาภิบาลเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใส และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยการนำหลักธรรมาภิบาลทั้ง 6 ประการ ได้แก่ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ และหลักความคุ้มค่า มาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานบุคคล จะช่วยให้การดำเนินงานขององค์กรมีความเป็นธรรม มีประสิทธิภาพ และสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ควรส่งเสริมการนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารงานบุคคลอย่างจริงจังในทุกระดับของ

องค์กร

2. ควรพัฒนาศักยภาพของบุคลากรในองค์การบริหารส่วนตำบลผ่านการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

3. ควรส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรและประชาชนในการกำหนดแนวทางการพัฒนาองค์กร

4. ควรปรับปรุงระบบการประเมินผลการปฏิบัติงานให้มีความโปร่งใสและเป็นธรรม

5. ควรส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในคุณธรรมและจริยธรรมในการปฏิบัติงาน

อ้างอิง

วรเดช จันทรศร. (2562). *การบริหารภาครัฐแนวใหม่*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สมชาย พงศ์พิพัฒน์. (2560). การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 15(2), 45–60.

สุภาภรณ์ ศรีสุวรรณ. (2561). การบริหารงานบุคคลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 12(1), 23–38.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2560). *หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี*. กรุงเทพมหานคร.

Denhardt, J. V., & Denhardt, R. B. (2015). *The new public service: Serving, not steering*. New York: Routledge.

Dessler, G. (2013). *Human resource management* (13th ed.). New Jersey: Pearson Education.

บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในสังคมไทย :

มุมมองเชิงทฤษฎีและอุบัติการณ์เชิงประจักษ์

THE ROLE OF SOCIAL MEDIA AND POLITICAL NEWS PERCEPTION IN THAI SOCIETY : THEORETICAL PERSPECTIVES AND EMPIRICAL EVIDENCES

จักรีวัฒน์ วิเศษสัตย์

Jakgreewat Visassat

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

Email: jakgreewat.vis@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 2 พฤษภาคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 25 พฤษภาคม 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 26 พฤษภาคม 2569

Received: May 2, 2026; Revised: May 25, 2026; Accepted: May 26, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์บทบาทและอิทธิพลของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อพฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองของพลเมืองในสังคมไทย โดยใช้การทบทวนวรรณกรรมเชิงทฤษฎี ร่วมกับการวิเคราะห์อุบัติการณ์เชิงประจักษ์จากสถานการณ์การเมืองไทยร่วมสมัย ผลการศึกษาพบว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้เปลี่ยนผ่านโครงสร้างการสื่อสารทางการเมืองจากแบบรวมศูนย์ไปสู่เครือข่ายไร้ศูนย์กลาง ซึ่งช่วยหลายการผูกขาดข้อมูลข่าวสารและสร้างพลังการมีส่วนร่วมทางการเมืองจากล่างขึ้นบน อย่างไรก็ตาม

ในเชิงประจักษ์พบว่าการรับรู้ข่าวสารผ่านสื่อออนไลน์เผชิญกับความท้าทายสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) อัลกอริทึมที่สร้างปรากฏการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อน (Echo Chamber) ซึ่งตอกย้ำความเชื่อเดิมและเพิ่มความแตกแยกทางความคิด 2) การแพร่ระบาดของข่าวปลอม (Fake News) และการปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) ที่บิดเบือนข้อเท็จจริง และ 3) ภาวะความแตกแยกสุดขั้ว (Polarization) ที่ส่งผลต่อเสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตย บทความสรุปว่าแม้สื่อสังคมออนไลน์จะเป็นเครื่องมือที่ส่งเสริมเสรีภาพ แต่หากขาดการรู้เท่าทันสื่อและการกำกับดูแลที่เหมาะสม อาจกลายเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองไทยในระยะยาว

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์, การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง, การเมืองไทย, ข่าวปลอม, ห้องแห่งเสียงสะท้อน

Abstract

This academic article aims to analyze the role and influence of social media on political news perception among citizens in Thai society. By integrating theoretical frameworks with the analysis of contemporary Thai political empirical evidence, the study finds that social media has transformed the structure of political communication from a centralized model to a decentralized network. This shift has dismantled information monopolies and empowered bottom-up political participation. However,

empirical findings indicate that online news perception faces three critical challenges: 1) algorithms that create the Echo Chamber phenomenon, reinforcing existing beliefs and deepening ideological divides; 2) the proliferation of Fake News and Information Operations (IO) that distort facts; and 3) Affective Polarization, which threatens the stability of the democratic system. The article concludes that while social media serves as a tool for promoting freedom, the lack of media literacy and appropriate governance could pose a long-term obstacle to the development of Thai politics.

Keywords: Social Media, Political News Perception, Thai Politics, Fake News, Echo Chamber

บทนำ

ในรอบทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงระลอกใหญ่ในมิติของการสื่อสารทางการเมือง (Political Communication) จากการเปลี่ยนผ่านสู่ยุคดิจิทัลอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ก้าวขึ้นมาเป็น "พื้นที่สาธารณะทางเลือก" ที่ทรงอิทธิพลเหนือสื่อกระแสหลักเดิม จากรายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยปีล่าสุด พบว่าคนไทยใช้เวลาบนสื่อสังคมออนไลน์เฉลี่ยมากกว่า 7 ชั่วโมงต่อวัน โดยแพลตฟอร์มอย่าง Facebook, TikTok และ X (Twitter) กลายเป็นช่องทางหลักในการรับรู้ข่าวสารและแสดงออกทางการเมือง (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2566) ปรากฏการณ์นี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของการเปลี่ยนช่องทางสื่อสาร แต่เป็นการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การรับรู้และนิเวศทางการเมืองของพลเมืองไทยไปอย่างสิ้นเชิง

การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในสังคมไทยแต่เดิมถูกกำกับโดยกลไก "ผู้เฝ้าประตู" (Gatekeepers) ซึ่งส่วนใหญ่เป็นสื่อมวลชนกระแสหลักที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของรัฐหรือกลุ่มทุนขนาดใหญ่ (พิรงรอง รามสูต, 2557) ทำให้ข้อมูลข่าวสารมีลักษณะกระจุกตัวและถูกคัดกรองตามกรอบความคิดของชนชั้นนำ อย่างไรก็ตาม การอุบัติขึ้นของสื่อสังคมออนไลน์ได้ทำให้เกิดสถานะ "ประชาธิปไตยของข้อมูล" (Democratization of Information) ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปสามารถผลิตเนื้อหาและแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารทางการเมืองได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านตัวกลาง สถานะเช่นนี้ทำให้อำนาจในการกำหนดวาระทางสังคม (Agenda-setting) หลุดมือจากรัฐไปสู่มือของพลเมืองชาวเน็ต หรือที่นักวิชาการบางท่านเรียกว่า "อำนาจของปลายนิ้ว" ซึ่งสะท้อนผ่านการเกิดขึ้นของขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมและกระแสวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลในโลกออนไลน์ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2564)

อุบัติการณ์เชิงประจักษ์ที่สำคัญอย่างการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2562 และ 2566 เป็นข้อพิสูจน์ที่ชัดเจนว่า สื่อสังคมออนไลน์มีผลอย่างยิ่งต่อการรับรู้และตัดสินใจทางการเมืองของคนไทย โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ (Digital Natives) ที่เติบโตมาพร้อมกับเทคโนโลยี การรับรู้ข่าวสารผ่านการ "ไถฟีด" (Scrolling) และการกดแชร์ข้อมูล ได้สร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองแบบใหม่ที่รวดเร็วและพร้อมเคลื่อนไหว (กนก รัตน์ เลิศชูสกุล, 2566) อย่างไรก็ตาม เหยี่ยอมมีสองด้านเสมอ เมื่อพื้นที่เสรีนี้ถูกรบกวนด้วยปรากฏการณ์เชิงลบ อาทิ การแพร่ระบาดของข่าวปลอม (Fake News) การปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (Information Operations: IO) เพื่อทำลายคู่แข่งทางการเมือง ตลอดจนอัลกอริทึมที่คัดกรองเฉพาะข้อมูลที่ผู้ใช้ชื่นชอบ จนกลายเป็น "ห้องแห่งเสียงสะท้อน" (Echo Chamber) ที่ตอกย้ำความเชื่อเดิมและเพิ่มความแตกแยกทางความคิด (Polarization) ให้ทวีตขึ้นในสังคมไทย (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2562)

บทความวิชาการฉบับนี้จึงมุ่งวิเคราะห์บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในสังคมไทย โดยเริ่มจากการสำรวจกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเพื่อวางรากฐานความเข้าใจ จากนั้นจะวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เกิดขึ้นจริงในบริบทการเมืองไทย เพื่อชี้ให้เห็นถึงความท้าทายและผลกระทบที่เกิดขึ้นต่อระบอบประชาธิปไตย โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าบทความนี้จะช่วยสร้างความเข้าใจที่ลุ่มลึกเกี่ยวกับพลวัตของสื่อและการเมืองไทยในยุคปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การสร้างสรรค์สังคมที่รู้เท่าทันสื่อและสามารถใช้พื้นที่ดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม

บทเนื้อหา

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำความเข้าใจบทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ในการเมืองไทย จำเป็นต้องพิจารณาผ่านกรอบแนวคิดที่ครอบคลุมทั้งตัวสาร ช่องทางสื่อสาร และกระบวนการทางจิตวิทยาของผู้รับสาร ดังนี้

1.1 ความหมายและขอบเขตของสื่อสังคมออนไลน์ทางการเมือง

สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) ในทางวิชาการนิเทศศาสตร์ไทย หมายถึง แพลตฟอร์มดิจิทัลที่เน้นการสร้างเนื้อหาโดยผู้ใช้ (User-Generated Content: UGC) และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน (Interaction) ซึ่งแตกต่างจากสื่อดั้งเดิมที่เน้นการสื่อสารทางเดียว (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2562) ในบริบทของการเมือง สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้ทำหน้าที่เพียงแค่ "ช่องทาง" (Channel) แต่ทำหน้าที่เป็น "พื้นที่ทางการเมือง" (Political Space) ที่พลเมืองใช้ในการแสวงหาข้อมูล ตรวจสอบอำนาจรัฐ และสร้างอัตลักษณ์ทางการเมืองร่วมกัน

การรับรู้ข่าวสารทางการเมือง (Political News Perception) หมายถึง กระบวนการที่บุคคลรับข้อมูล (Sensation) เกี่ยวกับเหตุการณ์ นโยบาย หรือตัวแสดงทางการเมือง แล้วนำข้อมูลนั้นมาตีความ (Interpretation) ผ่านกรอบประสบการณ์และค่านิยมของตนเอง (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561) การรับรู้ในโลกออนไลน์จึงมีความสลับซับซ้อนกว่าโลกออฟไลน์ เนื่องจากมีปัจจัยด้าน "ความเร็ว" และ "ปริมาณ" ของข้อมูลมหาศาล

1.2 ทฤษฎีการกำหนดวาระทางสังคม (Agenda-Setting Theory)

ทฤษฎีคลาสสิกของ McCombs และ Shaw (1972) อธิบายว่าสื่อมวลชนมีอิทธิพลในการกำหนดว่า "เรื่องใดสำคัญ" ในใจของผู้คน อย่างไรก็ตาม ในบริบทไทยปัจจุบัน พิงรอร งามสุต (2557) ชี้ให้เห็นว่าอำนาจการกำหนดวาระได้เปลี่ยนมือจากกองบรรณาธิการข่าวไปสู่ "เครือข่ายผู้ใช้สื่อ"

ปรากฏการณ์ "แฮชแท็ก (#)" ใน X (Twitter) หรือ Facebook เป็นตัวอย่างเชิงประจักษ์ของการกำหนดวาระจากล่างขึ้นบน (Bottom-up Agenda Setting) เมื่อประเด็นใดประเด็นหนึ่งถูกพูดถึงอย่างกว้างขวางในโลกออนไลน์ สื่อกระแสหลักจะนำประเด็นนั้นไปรายงานต่อ ส่งผลให้เรื่องดังกล่าวกลายเป็นวาระแห่งชาติที่รัฐบาลไม่สามารถเพิกเฉยได้

1.3 ทฤษฎีพื้นที่สาธารณะดิจิทัล (Digital Public Sphere)

Jürgen Habermas (1989) เคยเสนอแนวคิดเรื่องพื้นที่สาธารณะที่เป็นอิสระจากการครอบงำของรัฐเพื่อการถกเถียงด้วยเหตุผล สำหรับสังคมไทย ประจักษ์ ก้องกีรติ (2564) วิเคราะห์ว่าสื่อสังคมออนไลน์ได้ทำหน้าที่เป็น "พื้นที่สาธารณะจำลอง" ในสถานะที่เสรีภาพในสื่อกระแสหลักถูกจำกัด

พื้นที่นี้เปิดโอกาสให้กลุ่มคนที่มีแนวคิดต่างกัน หรือกลุ่มที่เคยถูกเบียดขับให้เป็นคนชายขอบทางการเมือง ได้มีโอกาสส่งเสียง (Voice) ของตนเอง อย่างไรก็ตาม พื้นที่สาธารณะดิจิทัลของไทยก็เผชิญกับปัญหาการกลั่นแกล้งกันบนโลกออนไลน์ (Cyberbullying) และการล่าแม่มด ซึ่งทำให้บรรยากาศการใช้เหตุผล

(Rationality) มักถูกแทนที่ด้วยอารมณ์ความรู้สึก

1.4 ทฤษฎีผู้เฝ้าประตูและการล่มสลายของตัวกลาง (Gatekeeping and Disintermediation)

ในอดีต บรรณาธิการข่าวคือ "ผู้เฝ้าประตู" (Gatekeeper) ที่คัดกรองว่าข่าวใดควรถึงมือประชาชน แต่ในยุคสื่อสังคมออนไลน์ กระบวนการนี้ล่มสลายลง (Disintermediation) ข้อมูลไหลตรงจากนักการเมืองหรือผู้เห็นเหตุการณ์สู่ประชาชนโดยตรง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิช, 2564)

สิ่งที่เกิดขึ้นในไทยคือการอุบัติขึ้นของ "อินฟลูเอนเซอร์ทางการเมือง" (Political Influencers) หรือเพจข่าวทางเลือก ที่ทำหน้าที่เป็นผู้คัดกรองข่าวชุดใหม่แทนสื่อหลัก คนไทยมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือข้อมูลจากบุคคลที่ตนเองติดตาม (Follow) มากกว่าสถาบันข่าวที่เป็นทางการ นำไปสู่การรับรู้ข่าวสารที่ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจส่วนบุคคลเป็นหลัก

1.5 ทฤษฎีการแสวงหาประโยชน์และความพึงพอใจ (Uses and Gratifications Theory)

ทฤษฎีนี้เน้นว่าผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อตามความต้องการของตนเอง งานวิจัยของนักวิชาการไทยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า คนไทยใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อ "การมีส่วนร่วมทางสังคม" และ "การแสดงออกซึ่งตัวตน" มากกว่าเพียงแค่การหาความรู้ (มรรยาท อัครจันทโชติ, 2562)

ในการเมืองไทย การแชร์ข่าวสารไม่ได้ทำเพื่อส่งต่อข้อมูลเสมอไป แต่ทำเพื่อประกาศ "จุดยืน" (Stance) ของตนเองให้เพื่อนในเครือข่ายรับรู้ การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองจึงผูกติดกับอารมณ์ความรู้สึกและความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม (Social Belonging) อย่างเหนียวแน่น

2. บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง

ในบริบทสังคมไทย สื่อสังคมออนไลน์ได้เปลี่ยนสถานะจากเครื่องมือสื่อสารเสริม กลายเป็นโครงสร้างพื้นฐานหลัก (Infrastructure) ของการรับรู้ข่าวสารทางการเมือง โดยมีบทบาทสำคัญในมิติต่าง ๆ ดังนี้

2.1 การทลายผูกขาดข้อมูลข่าวสารและการสร้างวาระข่าวสารโดยพลเมือง

บทบาทที่เด่นชัดที่สุดของสื่อสังคมออนไลน์ในไทยคือการทำหน้าที่เป็น "สื่อทางเลือก" (Alternative Media) ที่ทรงพลัง ในสถานะที่สื่อกระแสหลักเผชิญกับข้อจำกัดด้านกฎหมายหรือการเซ็นเซอร์ตัวเอง สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นพื้นที่ที่ข้อมูล "ชุดความจริงชุดอื่น" ถูกนำเสนอสู่สาธารณะ (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2564) ตัวอย่างเชิงประจักษ์ที่สำคัญคือการใช้แฮชแท็ก (#) ในแพลตฟอร์ม X เพื่อชุดคุยประเด็นที่สื่อกระแสหลักไม่กล้านำเสนอ เช่น ประเด็นการใช้อำนาจมิชอบ หรือการเรียกร้องความยุติธรรมในคดีทางสังคม ซึ่งส่งผลให้เกิดการ "กุดตันจากล่างขึ้นบน" จนสื่อกระแสหลักต้องนำประเด็นเหล่านั้นมานำเสนอต่อ นำไปสู่การรับรู้ในวงกว้าง (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2562)

2.2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบการเสพข่าวสาร: จากความลึกสู่ความเร็ว (The Rise of Snackable Content)

พฤติกรรมการรับรู้ข่าวสารของคนไทยเปลี่ยนจากอ่านบทวิเคราะห์ยาว ๆ ไปสู่การเสพ "ข่าวสารขนาดสั้น" (Snackable Content) โดยเฉพาะในแพลตฟอร์ม TikTok และ Facebook Reels ซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการตัดสินใจทางการเมือง รายงานของสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (2566) ระบุว่าคนไทยหันมาบริโภคเนื้อหาวิดีโอสั้นมากขึ้น

ปรากฏการณ์นี้ทำให้การรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีลักษณะเป็น "อารมณ์ความรู้สึก" (Emotional-based) มากกว่า "การใช้เหตุผล" (Rational-based) ข้อมูลที่ถูกตัดทอนให้เหลือเพียง 15-60 วินาที มักจะเน้นจุดที่น่าสนใจหรือวาทะที่ดูเด็ด ซึ่งส่งผลให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้แบบผิวเผินและเสี่ยงต่อการถูกชักจูงได้ง่าย

2.3 บทบาทในการเป็นพื้นที่ทรงพลังและสร้างแบรนด์ทางการเมือง (Political Branding)

สื่อสังคมออนไลน์กลายเป็นสมรภูมิหลักในการ "สร้างภาพจำ" ให้กับนักการเมืองและพรรคการเมือง ในการเลือกตั้งปี พ.ศ. 2566 เราจะเห็นบทบาทของสื่อออนไลน์ที่ชัดเจนมากผ่านการทำ "Live" หรือการสื่อสารแบบเรียลไทม์ (Real-time Communication)

กนก รัตน์ เลิศชูสกุล (2566) วิเคราะห์ว่า พรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จในยุคนี้คือพรรคที่สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการสร้าง "ความรู้สึกใกล้ชิด" (Sense of Belonging) กับผู้มีสิทธิเลือกตั้ง การรับรู้ข่าวสารไม่ได้เกิดขึ้นผ่านนโยบายที่พิมพ์บนกระดาษ แต่เกิดขึ้นผ่านไลฟ์สไตล์และตัวตนของนักการเมืองที่ปรากฏบนหน้าจอมือถือตลอด 24 ชั่วโมง

2.4 อุบัติการณ์เชิงประจักษ์: การรับรู้ข่าวสารในการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 และ 2566

เมื่อเปรียบเทียบการเลือกตั้งทั้งสองครั้ง จะพบพลวัตที่น่าสนใจดังนี้:

การเลือกตั้ง 2562: เป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ Social Media อย่างเป็นทางการในการหาเสียง (โดยเฉพาะ Facebook และ X) เกิดการรับรู้เรื่อง "คนรุ่นใหม่" กับ "อนาคตใหม่" ซึ่งเปลี่ยนภาพลักษณ์การเมืองไทยจากการแจกเงินเป็นการสร้างอุดมการณ์ออนไลน์ (ธัญวัฒน์ รัตนศักดิ์, 2562)

การเลือกตั้ง 2566: เป็นยุคของ "อัลกอริทึม" และ "TikTok" ข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า อิทธิพลของ TikTok สามารถเปลี่ยนกระแสรับรู้ของคนในระดับพื้นที่ (Micro-targeting) ได้อย่างมีนัยสำคัญ ปรากฏการณ์ "พรรคส้ม" ที่กวาดคะแนนถล่มทลายในเขตเมืองและชนบท เป็นผลมาจากการรับรู้ข่าวสารที่ไหลเวียนอยู่ในสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงทุกเพศทุกวัย ไม่ใช่เพียงคนรุ่นใหม่เท่านั้น

2.4.1 ปรากฏการณ์ "TikTok การเมือง" กับการเลือกตั้ง 2566 ในการเลือกตั้งทั่วไปปี พ.ศ. 2566 บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ได้ก้าวข้ามจาก Facebook ไปสู่ TikTok อย่างเต็มรูปแบบ ข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า อัลกอริทึมแบบ "For You Page" (FYP) ของ TikTok มีผลอย่างมากต่อการรับรู้ข่าวสารของผู้มีสิทธิเลือกตั้งครั้งแรก (First-time Voters) พรรคการเมืองที่ประสบความสำเร็จสามารถเปลี่ยนนโยบายที่

ซับซ้อนให้กลายเป็น "คอนเทนต์ย่อยง่าย" (Micro-content) เช่น การสรุปนโยบายสวัสดิการภายใน 60 วินาที หรือการใช้เพลงที่เป็นกระแสประกอบการลงพื้นที่ สิ่งนี้ส่งผลให้เกิดการรับรู้ในวงกว้างอย่างรวดเร็ว (Viral Marketing) ซึ่งงานวิจัยของ กนก รัตน์ เลิศชูสกุล (2566) ระบุว่านี่คือการทำลายกำแพงการรับรู้ระหว่างคนเมืองและคนในชนบท ทำให้กระแสการเมืองออนไลน์ไหลเข้าสู่พื้นที่จริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.5 การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Digital Activism)

สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้หยุดอยู่แค่การทำให้คน "รู้" แต่ยังทำให้คน "รวมกลุ่ม" ข้อมูลทางการเมืองที่ได้รับกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวจริงในโลกออฟไลน์ เช่น การนัดหมายชุมนุมผ่านแอปพลิเคชัน Telegram หรือ X ในช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 ซึ่งเป็นการเปลี่ยนผ่านจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร (Passive) ไปสู่การเป็นผู้กระทำการทางการเมือง (Active Citizen) (ประจักษ์ ก้องกีรติ, 2564)

2.5.1 การเคลื่อนไหวของพลเมืองดิจิทัล (Digital Activism) และ "กลุ่มราษฎร"

บทบาทเชิงประจักษ์ที่สำคัญอีกประการคือ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการระดมพล (Mobilization) ช่วงปี พ.ศ. 2563-2564 พบว่ามีการใช้ฟีเจอร์ "Spaces" ใน X (Twitter) และการสร้างกลุ่มปิดใน Facebook เพื่ออภิปรายประเด็นทางโครงสร้างที่ละเอียดอ่อน การรับรู้ข่าวสารในลักษณะนี้ไม่ได้เป็นเพียงการรับข้อมูล แต่เป็นการ "สร้างวาทกรรมชุดใหม่" ที่ท้าทายความเชื่อเดิมของสังคม การใช้แฮชแท็กเพื่อรวบรวมพยานหลักฐานหรือการทำ "Crowdsourcing" เพื่อตรวจสอบความโปร่งใสของรัฐ เป็นบทบาทใหม่ที่สื่อสังคมออนไลน์มอบให้แก่พลเมืองไทย

3. ปัญหาและความท้าทายในการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองออนไลน์

แม้สื่อสังคมออนไลน์จะสร้างโอกาสในการเข้าถึงข้อมูล แต่ในบริบทการเมืองไทยกลับพบว่ามักมีกลไกบางประการที่ขัดขวางการรับรู้ข่าวสารที่ถูกต้องและรอบด้าน นำไปสู่ปัญหาเชิงโครงสร้างทางความคิดที่ซับซ้อน ดังนี้

3.1 ปรากฏการณ์ห้องแห่งเสียงสะท้อน (Echo Chamber) และตัวกรองข้อมูลล่องหน (Filter Bubble)

ปัญหาพื้นฐานที่รุนแรงที่สุดในสังคมไทยคือการที่ผู้ใช้สื่อสังคมออนไลน์มักจะรับรู้ข้อมูลที่สอดคล้องกับทัศนคติเดิมของตนเอง อัลกอริทึมของแพลตฟอร์มถูกออกแบบมาเพื่อนำเสนอเนื้อหาที่ผู้ใช้มีแนวโน้มจะ "กดไลก์" หรือ "แชร์" (วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง, 2561)

สมเกียรติ ตั้งกิจวานิช (2564) อธิบายว่า สิ่งนี้ทำให้เกิด "กรงขังทางความคิด" คนไทยในฝ่ายการเมืองต่าง ๆ มักจะอยู่ในโลกเสมือนที่รับรู้ความจริงคนละชุด ข้อมูลที่ขัดแย้งกับความเชื่อของตนจะถูกคัดออกหรือถูกตราหน้าว่าเป็น "ข้อมูลเท็จ" โดยอัตโนมัติ สภาวะเช่นนี้ทำให้การสื่อสารทางการเมืองขาด "พื้นที่ตรงกลาง"

(Common Ground) และทำให้การเจรจาด้วยเหตุผลตามหลักประชาธิปไตยเกิดขึ้นได้ยาก

3.2 ข่าวปลอม (Fake News) และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร (Disinformation) ในประเทศไทย
 ข่าวปลอมไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่บ่อยครั้งมีลักษณะเป็น "ข่าวปลอมที่มีจุดประสงค์ทางการเมือง" (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2562) ข้อมูลเชิงประจักษ์ในช่วงการเลือกตั้ง พ.ศ. 2566 พบว่ามีการผลิตเนื้อหาบิดเบือนเพื่อทำลายความน่าเชื่อถือของตัวบุคคลหรือพรรคการเมืองอย่างเป็นระบบ

กลไกที่น่ากังวลคือการเปลี่ยนจากการใช้ข้อความยาว ๆ มาเป็นการใช้ "ภาพอินโฟกราฟิกพร้อมข้อความสั้น" หรือ "คลิปวิดีโอที่ตัดต่อบางส่วน" เพื่อสร้างความเข้าใจผิด ความท้าทายที่สำคัญคือความเร็วในการแพร่กระจายของข่าวปลอมนั้นสูงกว่าการตรวจสอบข้อเท็จจริง (Fact-checking) หลายเท่าตัว ทำให้คนไทยจำนวนมากได้รับรู้ข้อมูลที่ผิดไปก่อนที่ความจริงจะถูกเปิดเผย

3.2.1 กลไกการทำงานของข่าวปลอมในบริบทความเชื่อไทย ข่าวปลอมในสังคมไทยมักถูกออกแบบโดยอาศัย "ความกลัว" และ "ความเลื่อมใส" เป็นพื้นฐาน (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2562) ขยายความได้ว่า การแพร่กระจายของข่าวปลอมทางการเมืองมักมาในรูปแบบของ "ภาพตัดต่อ" ที่ใส่คำพูด (Quote) ที่ผู้มีชื่อเสียงไม่ได้พูดจริง โดยเน้นการแชร์ในกลุ่มแอปพลิเคชัน Line ซึ่งเป็นพื้นที่ปิดที่ยากต่อการตรวจสอบจากภายนอก (Dark Social)

3.3 การปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (Information Operations: IO)

หนึ่งในความท้าทายที่เป็นเอกลักษณ์ของไทยคือการใช้ "ไอโอ" หรือการปฏิบัติการจิตวิทยาผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เพื่อชักนำความคิดเห็นสาธารณะ ประจักษ์ ก้องกีรติ (2564) ชี้ให้เห็นว่ามีการใช้บัญชีปลอม (Avatar) หรือ "อวตาร" เข้ามาสร้างกระแสสนับสนุนหรือโจมตีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในช่องแสดงความคิดเห็น (Comments)

การปฏิบัติการลักษณะนี้ส่งผลต่อการรับรู้ของประชาชนในลักษณะที่เรียกว่า "การสร้างฉันทมติเทียม" (Manufactured Consent) ทำให้ผู้รับสารทั่วไปรู้สึกว่าเป็นเช่นนั้น ๆ มีคนเห็นด้วยหรือคัดค้านเป็นจำนวนมาก นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการแสดงออกเพื่อหลีกเลี่ยงการเป็นคนกลุ่มน้อย (The Spiral of Silence)

3.3.1 ปฏิบัติการข้อมูลข่าวสาร (IO) และเครือข่ายบัญชีอวตาร จากการขุดคุ้ยข้อมูลของนักวิชาการและสื่อทางเลือก พบว่ามีการใช้ "บอท" (Bot) และ "บัญชีอวตาร" (Avatar Accounts) เพื่อปั่นกระแส (Astroturfing) เพื่อให้ดูเหมือนว่ามีความคิดเห็นส่วนใหญ่สนับสนุนนโยบายใดนโยบายหนึ่ง กลวิธีนี้ขัดขวางการรับรู้ความจริงของประชาชน เพราะทำให้เกิดภาวะ "หลงเชื่อตามกลุ่ม" (Bandwagon Effect) ประชาชนจะเริ่มลังเลในข้อมูลที่ตนเองมีเมื่อเห็นความเห็นจำนวนมากไหลไปในทิศทางตรงกันข้าม

3.4 ความแตกแยกทางความคิดสุดขั้ว (Polarization)

เมื่อการรับรู้ข่าวสารถูกบีบให้แคบลงผ่าน Echo Chamber และถูกกระตุ้นด้วยข่าวปลอม ผลลัพธ์ที่ตามมาคือความแตกแยกทางความคิดในระดับที่ยากจะประสาน พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล (2562) วิเคราะห์ว่า สื่อสังคมออนไลน์ในไทยได้เปลี่ยนความเห็นต่างทางการเมืองให้กลายเป็นความเกลียดชังส่วนบุคคล (Affective Polarization)

การรับรู้ข่าวสารไม่ได้มุ่งเน้นไปที่การตรวจสอบนโยบาย แต่เป็นการหาจุดอ่อนเพื่อโจมตีฝ่ายตรงข้าม สิ่งนี้ทำให้สังคมไทยเกิดภาวะ "แบ่งข้างเลือกขั้ว" อย่างรุนแรง ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาการเมืองที่ยั่งยืน

3.5 ความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงและการรู้เท่าทันสื่อ (Digital Divide and Media Literacy)

แม้การเข้าถึงอินเทอร์เน็ตจะสูงขึ้น แต่ "ความสามารถในการวิเคราะห์" ยังคงมีความเหลื่อมล้ำ มรรยาท อัครจันทโชติ (2562) ระบุว่าผู้รับสารชาวไทยบางกลุ่ม โดยเฉพาะผู้สูงอายุหรือผู้ที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกล อาจมีทักษะในการตรวจสอบที่มาของข้อมูล (Source Criticism) น้อยกว่าคนรุ่นใหม่ ส่งผลให้กลุ่มนี้กลายเป็นเป้าหมายหลักของการเผยแพร่ข่าวปลอมและการครอบงำทางความคิด

4. ผลกระทบต่อระบอบประชาธิปไตยในสังคมไทย

การขยายตัวของสื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้เป็นเพียงความเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี แต่เป็นปัจจัยที่เข้ามาสั่นคลอนรากฐานของระบอบประชาธิปไตยไทยอย่างมีนัยสำคัญ ความสัมพันธ์ระหว่าง "การเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร" และ "คุณภาพของระบอบประชาธิปไตย" ในปัจจุบันได้ก่อให้เกิดผลกระทบที่ซับซ้อนและย้อนแย้งดังนี้

4.1 วิฤตการณ์พื้นที่สาธารณะและการเสื่อมถอยของประชาธิปไตยแบบปรึกษาหารือ

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยตามแนวคิดของ Habermas (1989) คือการมี "พื้นที่สาธารณะ" ที่พลเมืองสามารถถกเถียงด้วยเหตุผลเพื่อหาข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แต่ในสังคมไทย สื่อสังคมออนไลน์กลับทำหน้าที่ในทางตรงกันข้าม ปรากฏการณ์ Echo Chamber ได้จำกัดขอบเขตความคิดเห็น ทำให้พลเมืองแต่ละกลุ่ม "ไม่ได้ยิน" เสียงของฝ่ายตรงข้าม ส่งผลให้การถกเถียงด้วยเหตุผล (Deliberative Democracy) กลายเป็นเรื่องยากและนำไปสู่การเผชิญหน้ามากกว่าการประนีประนอม (พิจิตรา ศุภสวัสดิ์กุล, 2562)

4.2 การเมืองแบบประชานิยมดิจิทัลและกระแสความนิยมที่เปราะบาง

สื่อสังคมออนไลน์ได้เปิดช่องทางให้กลุ่มการเมืองใช้ "การเมืองแบบประชานิยมดิจิทัล" (Digital

Populism) เข้าถึงฐานเสียงได้โดยตรงโดยไม่ต้องผ่านสถาบันทางการเมืองรูปแบบเดิม กระบวนการนี้ทำให้เกิดการสร้างค่านิยมที่รวดเร็วและรุนแรง แต่ในขณะเดียวกันก็มีความเปราะบางสูง (กนก รัตน์ เลิศชูสกุล, 2566) เมื่อนักการเมืองสื่อสารโดยตรงกับมวลชนผ่านการสร้างอารมณ์ร่วม (Emotional Mobilization) สถาบันทางประชาธิปไตยอื่น ๆ เช่น พรรคการเมืองในฐานะสถาบัน หรือกระบวนการตรวจสอบโดยรัฐสภา กลับถูกลดความสำคัญลง ทำให้การเมืองไทยกลายเป็นระบบที่ขับเคลื่อนด้วยกระแสความนิยม (Cult of Personality) มากกว่าหลักการหรือนโยบายที่ตรวจสอบได้

4.3 ภาวะเผด็จการดิจิทัลและนิติสงคราม (Digital Authoritarianism and Lawfare)

ในทางกลับกัน รัฐบาลหรือกลุ่มอำนาจนิยมได้ปรับตัวสู่ "เผด็จการดิจิทัล" โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นเครื่องมือในการสอดส่องและควบคุมเสรีภาพ พลเมืองไทยต้องเผชิญกับสิ่งที่นักวิชาการเรียกว่า "นิติสงคราม" (Lawfare) ผ่านการบังคับใช้กฎหมายที่คลุมเครือ เช่น พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ หรือกฎหมายหมิ่นประมาท เพื่อปิดปากผู้เห็นต่าง (สมเกียรติ ตั้งกิจวานิช, 2564) ผลกระทบที่ร้ายแรงที่สุดคือการสร้าง "สภาวะการเซ็นเซอร์ตัวเอง" (Self-censorship) ในหมู่ประชาชน ซึ่งเป็นการบั่นทอนเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นหัวใจสำคัญของประชาธิปไตย

4.3.1 นิติสงครามและการควบคุมการรับรู้ (Lawfare) ความท้าทายที่สำคัญในสังคมไทยคือการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือ (Weaponization of Law) เพื่อควบคุมนิเวศการรับรู้ข่าวสาร การตีความ "ข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ" ตาม พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ ที่กว้างขวางเกินไป ส่งผลให้สื่อมวลชนและพลเมืองเกิดความหวาดกลัวในการนำเสนอความจริง (Chilling Effect) การรับรู้ข่าวสารของคนไทยจึงตกอยู่ในสภาวะ "กึ่งปิดกั้นเปิด" คือรับรู้ความจริงได้บางส่วนแต่ไม่สามารถวิพากษ์วิจารณ์ได้ทั้งหมด

4.4 การสั่นคลอนความเชื่อมั่นต่อสถาบันทางการเมือง (Crisis of Institutional Trust)

ผลกระทบที่ต่อเนื่องจากการแพร่กระจายของข่าวปลอมและ IO คือการที่ประชาชนเกิดความระแวงต่อสถาบันหลักของรัฐ เช่น คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) กระบวนการยุติธรรม หรือแม้แต่สื่อกระแสหลัก ประจักษ์ ก้องกีรติ (2564) ชี้ให้เห็นว่าเมื่อประชาชนไม่สามารถแยกแยะ "ความจริง" ออกจาก "การบิดเบือน" ได้ ความเชื่อมั่นต่อสถาบันที่มีหน้าที่รักษากติกาประชาธิปไตยจะพังทลายลง เมื่อความเชื่อมั่นหมดไป ประชาชนจึงมักหันไปใช้วิธีการเคลื่อนไหวบนท้องถนนหรือการใช้สื่อออนไลน์โจมตีกันเอง ซึ่งทำให้เสถียรภาพของระบอบประชาธิปไตยไทยสั่นคลอนอย่างต่อเนื่อง

4.5 ความย้อนแย้งของการสร้างพลังพลเมือง (The Paradox of Empowerment)

แม้สื่อสังคมออนไลน์จะสร้างพลังให้คนรุ่นใหม่เกิดความตื่นตัวทางการเมือง แต่การรับรู้ข่าวสารที่

เกิดขึ้นอย่างฉาบฉวยและเป็นกลุ่มก้อน (Segmented) ทำให้พลังในการเปลี่ยนแปลงนั้นขาดความต่อเนื่องและยากที่จะสร้าง "ฉันทามติ" (Consensus) ระหว่างคนต่างวัยหรือต่างอุดมการณ์ ผลกระทบที่เห็นชัดคือสังคมไทยเกิดภาวะ "ประชาธิปไตยที่แตกแยก" (Fragmented Democracy) ที่ยากจะก้าวข้ามผ่านความขัดแย้งเดิม ๆ ไปสู่การวางรากฐานประชาธิปไตยใหม่ที่เข้มแข็งได้

บทสรุป

จากการวิเคราะห์บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์กับการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองในสังคมไทย ทั้งในเชิงทฤษฎีและอุบัติการณ์เชิงประจักษ์ สามารถสรุปได้ว่า สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นโครงสร้างส่วนบนที่กำหนดทิศทางของระบอบประชาธิปไตยไทยในปัจจุบันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ในแง่หนึ่ง สื่อเหล่านี้ได้ทำหน้าที่เป็นเครื่องมือ "ปลดปล่อย" (Empowerment) ที่หลายการผูกขาดข้อมูลข่าวสารของรัฐและกลุ่มทุน เปิดพื้นที่ให้พลเมืองเข้าถึงวาระทางการเมืองที่หลากหลาย และกระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวทางการเมืองอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อน

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า สภาพแวดล้อมดิจิทัลของไทยในปัจจุบันกำลังเผชิญกับภาวะย้อนแย้ง (Paradox) แม้ข้อมูลจะไหลเวียนอย่างเสรี แต่คุณภาพของการรับรู้กลับถูกจำกัดด้วยอัลกอริทึมที่สร้าง "ห้องแห่งเสียงสะท้อน" (Echo Chamber) จนนำไปสู่ความแตกแยกทางความคิดสุดขั้ว (Polarization) นอกจากนี้ ภัยคุกคามจากการบิดเบือนข้อมูลอย่างเป็นระบบ (IO) และการแพร่ระบาดของข่าวปลอม (Fake News) ยังบั่นทอนความสามารถในการใช้เหตุผลของพลเมือง และลดทอนความเชื่อมั่นที่มีต่อสถาบันทางการเมืองหลัก ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของระบอบประชาธิปไตย บทบาทของสื่อสังคมออนไลน์ต่อการเมืองไทยในอนาคตจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเทคโนโลยีเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการ:

1. **การกำกับดูแลที่สมดุล:** รัฐต้องมีมาตรการจัดการข้อมูลบิดเบือนโดยไม่ละเมิดเสรีภาพในการแสดงออก และเปลี่ยนบทบาทจากการเป็น "ผู้ควบคุม" มาเป็น "ผู้สร้างกติกาที่ยืดหยุ่น"
2. **ความรับผิดชอบของแพลตฟอร์ม:** ผู้ให้บริการสื่อสังคมออนไลน์ต้องปรับปรุงอัลกอริทึมเพื่อลดการสร้างขั้วทางความคิด และเพิ่มประสิทธิภาพในการตรวจสอบข้อเท็จจริงในบริบทภาษาไทย
3. **การสร้างพลเมืองดิจิทัลที่รู้เท่าทัน (Digital Literacy):** การศึกษาต้องมุ่งเน้นการสร้างทักษะในการวิเคราะห์และตรวจสอบที่มาของข้อมูล (Source Criticism) เพื่อให้พลเมืองไทยสามารถใช้อำนาจในมือผ่านสื่อออนไลน์ในการตรวจสอบรัฐและสร้างสรรค์บทสนทนาที่มีคุณภาพ

โดยสรุป สื่อสังคมออนไลน์เปรียบเสมือนดาบสองคมสำหรับการเมืองไทย หากสังคมไทยสามารถปรับตัวและสร้างภูมิคุ้มกันในการรับรู้ข่าวสารได้อย่างมีคุณภาพ สื่อเหล่านี้จะกลายเป็นพลังสำคัญในการขับเคลื่อนประชาธิปไตยให้เติบโตอย่างยั่งยืน แต่หากเราละเลยต่อปัญหาเชิงโครงสร้างที่แฝงมากับเทคโนโลยี

สื่อสังคมออนไลน์อาจกลายเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ความถดถอยทางการเมืองและความขัดแย้งที่ยากจะเยียวยาในอนาคต

อ้างอิง

- กนก รัตน์ เลิศชูสกุล. (2566). สงครามคนรุ่นใหม่: จากท้องถนนสู่คุหาเลือกตั้ง. สำนักพิมพ์มติชน.
- ธันยวัฒน์ รัตนศักดิ์. (2562). การสื่อสารทางการเมืองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ในการเลือกตั้งทั่วไป 2562. วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ประจักษ์ ก้องกีรติ. (2564). การเมืองไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน: ความหวังและการต่อสู้ในโลกดิจิทัล. สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- พิจิตร ศุภสวัสดิ์กุล. (2562). การกำกับดูแลสื่อออนไลน์และข่าวปลอมในสังคมไทย. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิรงรอง รามสูต. (2557). สื่อมวลชนกับนโยบายสาธารณะในประเทศไทย. โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- มรยาท อัครจันทโชติ. (2562). การรู้เท่าทันสื่อดิจิทัล: แนวคิดและแนวปฏิบัติ. คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรพจน์ วงศ์กิจรุ่งเรือง. (2561). Platform Politics: เมื่อแพลตฟอร์มครองโลก. สำนักพิมพ์ Bookscape.
- สมเกียรติ ตั้งกิจวานิช. (2564). การกำกับดูแลสื่อในยุคดิจิทัล: ความท้าทายและทางออก. สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI).
- สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ (ETDA). (2566). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2566. กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- Habermas, J. (1989). The Structural Transformation of the Public Sphere. MIT Press.
- McCombs, M. E., & Shaw, D. L. (1972). The agenda-setting function of mass media. Public Opinion Quarterly, 36(2), 176-187.
- Pariser, E. (2011). The Filter Bubble: What the Internet is Hiding from You. Penguin Press.

บทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี

ในสถานศึกษา: รากฐานสู่สังคมประชาธิปไตยที่ยั่งยืน

THE ROLE OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS IN PROMOTING GOOD CITIZENSHIP IN SCHOOLS: A FOUNDATION FOR A SUSTAINABLE DEMOCRATIC SOCIETY

ศราวุธ แก้วมหาสุริยวงศ์

Sarawut Kaewmahasuriyawong

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

Email: sarwut.kae@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 20 พฤษภาคม 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 10 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 11 มิถุนายน 2569

Received: May 20, 2026; Revised: June 10, 2026; Accepted: June 11, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มุ่งศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของนักเรียนระดับประถมศึกษาในฐานะพลเมืองของโรงเรียน และเสนอแนวทางในการส่งเสริมบทบาทดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ, เนื่องจากช่วงวัย 7-12 ปีเป็นช่วงเวลาวิกฤต (Critical Period) ของการพัฒนาจริยธรรมและสังคม,

ผลการวิเคราะห์พบว่าบทบาทของนักเรียนครอบคลุม 4 มิติหลัก ได้แก่ (1) มิติด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ เช่น การตรงต่อเวลาและเคารพกฎเกณฑ์ (2) มิติด้านจิตสาธารณะและการช่วยเหลือเกื้อกูลผ่านกิจกรรมอาสาสมัครและการดูแลทรัพย์สินส่วนรวม (3) มิติด้านการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตย เช่น การเลือกตั้งสภานักเรียนและการแก้ไขความขัดแย้งด้วยสันติวิธี และ (4) มิติด้านสิ่งแวดล้อม, โดยมีปัจจัยสนับสนุนสำคัญคือ ครูในฐานะแบบอย่าง (Role Model) และการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียน, ข้อเสนอแนะจากการศึกษาเน้นย้ำถึงการบูรณาการความเป็นพลเมืองดีเข้ากับทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การเปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) และการสร้างความร่วมมืออย่างใกล้ชิดระหว่างโรงเรียนกับครอบครัว เพื่อสร้างรากฐานพลเมืองที่มีคุณภาพสู่สังคมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: พลเมืองดี, นักเรียนประถมศึกษา, จิตสาธารณะ, หน้าที่พลเมือง, สังคมในโรงเรียน

Abstract

This academic article aims to analyze the roles and responsibilities of primary school students as school citizens and proposes effective strategies to promote these roles,. As the ages of 7–12 represent a critical period for moral and social development, schools serve as a "mini-society" for cultivating citizenship,.

The analysis identifies four key dimensions of student roles: (1) Discipline and Responsibility, such as punctuality and adherence to rules; (2) Public Mind and Social Support, through volunteering and caring for public property; (3) Democratic Participation, including student council elections and peaceful conflict resolution; and (4) Environmental Citizenship,. Crucial enabling factors include teachers acting as role models and the creation of a democratic classroom atmosphere,. The study recommends integrating citizenship education across all subjects, providing spaces for learning by doing, and fostering strong school-home collaboration to build a foundation for quality citizens in a sustainable democratic society

Keywords: Good Citizenship, Primary School Students, Civic Mindedness, Civic Duty, School Society

1. บทนำ (Introduction)

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ สถานศึกษาเปรียบเสมือน "สังคมจำลอง" (Mini-society) แห่งแรก ที่เด็กจะได้เรียนรู้การอยู่ร่วมกับผู้อื่นนอกเหนือจากสถาบันครอบครัว การเป็นพลเมืองดีไม่ได้เริ่มต้นเมื่อบุคคล บรรลุนิติภาวะ แต่ต้องเริ่มบ่มเพาะตั้งแต่วัยประถมศึกษา ซึ่งเป็นวัยที่เริ่มเรียนรู้กฎกติกาทางสังคม (Social Rules) และพัฒนาการทางจริยธรรม (Moral Development) ตามทฤษฎีของ Jean Piaget และ Lawrence Kohlberg

1.2 ปัญหาปัจจุบัน ในปัจจุบัน สังคมไทยเผชิญปัญหาการขาดวินัย การละเมิดสิทธิผู้อื่น และการขาดจิตสำนึกสาธารณะ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความล้มเหลวในการสร้าง "สำนึกความเป็นพลเมือง" ในวัยเด็ก ดังนั้น การทำความเข้าใจบทบาทของนักเรียนในโรงเรียนจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่สุด

1.3 วัตถุประสงค์ของบทความ เพื่อวิเคราะห์บทบาทที่เหมาะสมและคาดหวังของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในการเป็นสมาชิกที่ดีของโรงเรียน และเพื่อเสนอแนะแนวทางในการส่งเสริมบทบาทดังกล่าว

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Conceptual Framework)

1. แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory)

John Dewey การเรียนรู้ที่แท้จริงเกิดจากการลงมือปฏิบัติและการมีประสบการณ์ตรง นักเรียนจะพัฒนาคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีผ่านกิจกรรมในชีวิตจริง เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม การร่วมตัดสินใจ และการรับผิดชอบหน้าที่ในโรงเรียน

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางศีลธรรม (Moral Development Theory) Lawrence Kohlberg

พัฒนาการทางศีลธรรมของเด็กแบ่งออกเป็นลำดับขั้น โดยเด็กประถมศึกษาอยู่ในระดับที่เรียนรู้เรื่องความถูกต้อง ความยุติธรรม และการเคารพกฎเกณฑ์ นักเรียนสามารถแสดงบทบาทพลเมืองดีผ่านการปฏิบัติตามกฎ การแยกแยะถูกผิด และการเคารพสิทธิของผู้อื่น

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) Albert Bandura

การเรียนรู้เกิดจากการสังเกต เลียนแบบ และการได้รับแรงเสริมจากบุคคลรอบข้าง เช่น ครู เพื่อน และผู้ปกครอง นักเรียนเรียนรู้การเป็นพลเมืองดีจากแบบอย่างที่ดีในโรงเรียน เช่น การมีน้ำใจ การมีวินัย และการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

4. แนวคิดการศึกษาพลเมือง (Citizenship Education) Thomas Lickona

การศึกษาพลเมืองมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม เช่น ความรับผิดชอบ จิตสาธารณะ และการเคารพประชาธิปไตย นักเรียนมีบทบาทในการฝึกปฏิบัติความเป็นพลเมืองดีในระดับโรงเรียน เช่น การเลือกหัวหน้าห้อง การทำกิจกรรมจิตอาสา

5. แนวคิดการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Student Participation Theory) Roger Hart

โอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการจัดกิจกรรม จะช่วยพัฒนาความรับผิดชอบและความเป็นพลเมือง

นักเรียนมีบทบาทเป็นผู้มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน ไม่ใช่เพียงผู้รับคำสั่ง ส่งเสริมการเป็นพลเมืองประชาธิปไตยตั้งแต่วัยเด็ก

2.1 นิยามของ "ความเป็นพลเมืองดี" (Good Citizenship)

ความเป็นพลเมืองดี (Good Citizenship) หมายถึง คุณลักษณะ พฤติกรรม และเจตคติของบุคคลที่แสดงออกถึงการเป็นสมาชิกที่มีคุณภาพของสังคม โดยปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ เคารพสิทธิของผู้อื่น มีจิตสำนึกต่อส่วนรวม และยึดมั่นในหลักคุณธรรมและจริยธรรม

1. ด้านกฎหมาย: การเคารพกฎระเบียบ (Respect for Laws and Rules) ความเป็นพลเมืองดีในด้านกฎหมาย หมายถึง การรู้จัก เข้าใจ และปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ และข้อตกลงร่วมกันของสังคมอย่างสมัครใจ ไม่ฝ่าฝืนหรือหลีกเลี่ยงกฎเพื่อประโยชน์ส่วนตน สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา การเคารพกฎระเบียบสะท้อนผ่านการปฏิบัติตามกฎของโรงเรียน เช่น การตรงต่อเวลา การแต่งกายถูกระเบียบ การปฏิบัติตามข้อตกลงในห้องเรียน

2. ด้านสังคม: การมีจิตสาธารณะและการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม (Civic Mindedness and Public-mindedness) ความเป็นพลเมืองดีในด้านสังคม หมายถึง การมีจิตสำนึกในการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนต่อผู้อื่น และพร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อประโยชน์ส่วนรวม การมีจิตสาธารณะ (Civic Mindedness) แสดงออกผ่านการช่วยเหลือผู้อื่น การแบ่งปัน การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการดูแลรักษาทรัพย์สินส่วนรวม

3. ด้านจริยธรรม: ความซื่อสัตย์และความรับผิดชอบ (Honesty and Responsibility) ความเป็นพลเมืองดีในด้านจริยธรรม หมายถึง การยึดมั่นในหลักคุณธรรมพื้นฐาน ได้แก่ ความซื่อสัตย์สุจริต ความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น และการกระทำในสิ่งที่ถูกต้องแม้ไม่มีการควบคุมหรือบังคับ สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา ความซื่อสัตย์สะท้อนผ่านการไม่โกหก ไม่ทุจริต ไม่ลอกการบ้านหรือการสอบ ส่วนความรับผิดชอบแสดงออกผ่านการตั้งใจเรียน การทำหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายให้สำเร็จ

2.2 พัฒนาการทางสังคมของเด็กวัยประถมศึกษา (7-12 ปี) เด็กวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและสังคมที่เป็นรากฐานของการเป็นพลเมืองดี 2 ด้านหลัก:

ประชาธิปไตยในบริบทโรงเรียน

โรงเรียนไม่ใช่แค่ที่สอนหนังสือ แต่เป็น "พื้นที่จำลองสังคม" เพื่อฝึกทักษะประชาธิปไตยผ่าน 2 แนวคิดสำคัญ:

โรงเรียนคือชุมชน (School as a Community): มองว่าโรงเรียนคือชุมชนขนาดย่อมที่ทุกคนมีบทบาทหน้าที่ร่วมกัน ผ่านกิจกรรมเช่น การเลือกตั้งหัวหน้าห้อง หรือการประชุมชั้นเรียน เพื่อสร้าง "ความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน"

การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ (Learning by Doing): ตามแนวคิดของ *John Dewey* ที่ว่า "โรงเรียนคือชีวิต" เด็กจะซึมซับประชาธิปไตยจากการลงมือทำจริง เช่น การร่วมกันตั้งกติกาห้องเรียน และการยอมรับเสียงข้างมากโดยเคารพเสียงข้างน้อย

การสร้างพลเมืองดี

การส่งเสริมให้เด็กในวัยนี้ได้ใช้ชีวิตในสภาพแวดล้อมที่เป็นประชาธิปไตย จะช่วยให้เขาเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ รู้จักเคารพสิทธิผู้อื่น มีความรับผิดชอบ และสามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างยั่งยืน

Key Takeaway: วัย 7–12 ปี คือช่วงเวลาทองในการปลูกฝังความเป็นพลเมือง ผ่านการเข้าใจเหตุผลของกฎเกณฑ์และการฝึกใช้ชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน

3. บทบาทหลักของนักเรียนชั้นประถมศึกษา (Main Roles Analysis)

นักเรียนชั้นประถมศึกษาเป็นกลุ่มวัยที่อยู่ในช่วงพัฒนาการพื้นฐานของการเรียนรู้บทบาททางสังคม การอยู่ร่วมกับผู้อื่น และการเป็นสมาชิกของสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงเป็นพื้นที่สำคัญในการปลูกฝังคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดี โดยบทบาทของนักเรียนสามารถวิเคราะห์ออกเป็น 4 มิติหลัก ได้แก่

3.1 มิติด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบ (Discipline & Responsibility) มิติด้านระเบียบวินัยและความรับผิดชอบถือเป็นรากฐานสำคัญที่สุดของการเป็นพลเมืองดี เนื่องจากเป็นพฤติกรรมพื้นฐานที่สะท้อนถึงความสามารถในการควบคุมตนเอง การเคารพกฎเกณฑ์ และการปฏิบัติหน้าที่ของตนในฐานะสมาชิกของสังคม

ตามทฤษฎีพัฒนาการทางศีลธรรมของ Lawrence Kohlberg เด็กวัยประถมศึกษาอยู่ในช่วงที่เริ่มเข้าใจความถูกต้องตามกฎระเบียบและผลของการกระทำ การฝึกระเบียบวินัยในชีวิตประจำวันจึงช่วยส่งเสริมการพัฒนาศีลธรรมในระดับพื้นฐาน

การตรงต่อเวลา

การมาโรงเรียนและเข้าเรียนตรงเวลาเป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อตนเองและผู้อื่น นักเรียนเรียนรู้ว่าการกระทำของตนส่งผลต่อระบบโดยรวมของโรงเรียน เช่น การเริ่มเรียนตรงเวลา การทำกิจกรรมร่วมกันอย่างเป็นระเบียบ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างนิสัยทางสังคม (Social Habits Formation)

การแต่งกายและการปฏิบัติตามกฎ

การแต่งกายถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียนไม่ได้เป็นเพียงเรื่องความเรียบร้อยภายนอก แต่เป็นการเรียนรู้การเคารพ “กติการ่วมกัน” ของสังคม ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ John Dewey ที่มองว่าโรงเรียนเป็นชุมชนขนาดเล็ก (School as a Community) ซึ่งสมาชิกต้องเคารพข้อตกลงร่วมกัน

ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ส่วนตน

การทำการบ้าน การเตรียมอุปกรณ์การเรียน และการดูแลความสะอาดของร่างกาย เป็นการฝึกวินัยในตนเอง (Self-discipline) และความรับผิดชอบต่อบทบาทของตนในฐานะนักเรียน พฤติกรรมเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพในอนาคต

3.2 มิติด้านจิตสาธารณะและการช่วยเหลือเกื้อกูล (Public Mind & Social Support) มิติด้านจิตสาธารณะสะท้อนถึงการพัฒนาของนักเรียนจากการมุ่งเน้น “ตนเอง” ไปสู่การตระหนักถึง “ส่วนรวม” ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของความเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura พฤติกรรมการช่วยเหลือและการมีจิตสาธารณะเกิดจากการเรียนรู้ผ่านการสังเกตแบบอย่าง การเลียนแบบ และการได้รับแรงเสริมจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม โรงเรียนจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพฤติกรรมเหล่านี้

การเป็นอาสาสมัคร

บทบาทของนักเรียนในกิจกรรมยุวกาชาด ลูกเสือ เนตรนารี หรือเวรประจำวัน เป็นการปลูกฝังจิตสำนึกในการเสียสละ การทำงานเพื่อส่วนรวม และความมีระเบียบวินัย นักเรียนจะเรียนรู้ว่าการช่วยเหลือผู้อื่นเป็นหน้าที่ของสมาชิกในสังคม

การช่วยเหลือเพื่อน

การช่วยเพื่อนที่เรียนอ่อนกว่า (Peer Tutoring) หรือการดูแลเพื่อนที่เจ็บป่วย ช่วยพัฒนาความเอื้ออาทร ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) และความสัมพันธ์เชิงบวกในกลุ่มเพื่อน ซึ่งเป็นพื้นฐานของการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

การดูแลทรัพย์สินส่วนรวม

การไม่ขีดเขียนโต๊ะเก้าอี้ การปิดน้ำปิดไฟเมื่อไม่ใช้ เป็นการฝึกความรับผิดชอบต่อทรัพยากรส่วนรวม และตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำของตนต่อผู้อื่นและสังคม

3.3 มิติด้านการมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตย (Democratic Participation) การมีส่วนร่วมทางประชาธิปไตยเป็นบทบาทที่ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยผ่านประสบการณ์ตรงในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด “Learning by Doing” ของ John Dewey

การเลือกตั้งสถานักเรียน

การเลือกตั้งหัวหน้าห้องหรือสถานักเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้สิทธิของตน เข้าใจหลักการเลือกตั้ง การยอมรับเสียงข้างมาก และการเคารพกติกาประชาธิปไตย

การแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์

การกล้าแสดงความคิดเห็นในชั้นเรียนและการรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การคิดอย่างมีเหตุผล และการเคารพผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญของพลเมืองประชาธิปไตย

การแก้ไขความขัดแย้งโดยสันติ

การส่งเสริมแนวคิด Anti-bullying และการใช้การเจรจาแทนความรุนแรง ช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การจัดการความขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์และเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

3.4 มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Environmental Citizenship) มิติด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการขยายบทบาทของนักเรียนจากการดูแลตนเองและสังคม ไปสู่ความรับผิดชอบต่อโลกและทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญของพลเมืองในศตวรรษที่ 21

การจัดการขยะ

การแยกขยะก่อนทิ้งช่วยปลูกฝังความรู้ และพฤติกรรมด้านสิ่งแวดล้อมตั้งแต่วัยเด็ก

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม

กิจกรรมปลูกต้นไม้ หรือ Big Cleaning Day เป็นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ ที่ช่วยให้นักเรียนเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและบทบาทของตนในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมเพื่อส่วนรวม

4. ปัจจัยที่ส่งเสริมและอุปสรรค (Enablers & Barriers)

บทบาทครูในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน

ครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีให้นักเรียนระดับประถมศึกษา เนื่องจากครูเป็นบุคคลใกล้ชิดที่นักเรียนมีปฏิสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง บทบาทของครูจึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงการถ่ายทอดความรู้หรือการสั่งการ แต่ต้องทำหน้าที่เป็น แบบอย่าง (Role Model) และผู้อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (Facilitator) ที่สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียน

ครูในฐานะแบบอย่าง (Role Model)

ตามทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมของ Albert Bandura พฤติกรรมของผู้เรียนเกิดจากการสังเกตและเลียนแบบแบบอย่างที่มีความหมาย ครูจึงเป็นต้นแบบสำคัญของพฤติกรรมความเป็นพลเมืองดี เช่น ความยุติธรรม ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความซื่อสัตย์ และการเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น หากครูปฏิบัติตัวอย่างสอดคล้องกับคุณค่าประชาธิปไตย นักเรียนจะเรียนรู้และซึมซับพฤติกรรมเหล่านี้โดยธรรมชาติ

ครูในฐานะผู้สร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียน

แนวความคิดการศึกษาของ John Dewey ชี้ให้เห็นว่า โรงเรียนเป็นสังคมขนาดเล็ก และห้องเรียนคือพื้นที่แรกที่นักเรียนได้เรียนรู้การใช้ชีวิตในระบอบประชาธิปไตย ครูจึงต้องจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการกำหนดกติกาการอยู่ร่วมกัน

บรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียนสะท้อนผ่านการปฏิบัติ เช่น

- การรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนอย่างเท่าเทียม
- การส่งเสริมการอภิปรายอย่างมีเหตุผล
- การเปิดโอกาสให้นักเรียนร่วมกำหนดกติกาในชั้นเรียน
- การใช้การเจรจาแทนการบังคับหรือการลงโทษเพียงอย่างเดียว

แนวทางดังกล่าวช่วยให้นักเรียนเรียนรู้การเคารพสิทธิผู้อื่น การยอมรับความแตกต่าง และความรับผิดชอบต่อความคิดเห็นร่วมกัน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานของการเป็นพลเมืองประชาธิปไตย

บทบาทของหลักสูตรสถานศึกษาในการส่งเสริมความเป็นพลเมืองดี

นอกจากบทบาทของครูแล้ว หลักสูตรสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการกำหนดกรอบและโอกาสในการพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของนักเรียน โดยเฉพาะผ่าน กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนได้คิดลงมือทำ และมีส่วนร่วมกับสังคมอย่างแท้จริง

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับการเรียนรู้เพื่อสังคม

กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เช่น กิจกรรมจิตอาสา ลูกเสือ เนตรนารี ยุวกาชาด ชุมนุม และกิจกรรมเพื่อชุมชน เป็นพื้นที่สำคัญของการเรียนรู้แบบ Learning by Doing ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ฝึกบทบาทพลเมืองดีผ่านประสบการณ์ตรง นักเรียนไม่ได้เพียงรับฟังคำสอน แต่ได้ลงมือปฏิบัติจริงในการช่วยเหลือผู้อื่น การทำงานเป็นทีม และการรับผิดชอบต่อส่วนรวม

หลักสูตรในฐานะกลไกสร้างพลเมือง

หลักสูตรสถานศึกษาที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกิจกรรม การสะท้อนผลการเรียนรู้ และการประเมินตนเอง จะช่วยส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของ (Ownership) และความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตน ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในสังคมประชาธิปไตย

5. แนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะ (Recommendations)

จากการวิเคราะห์บทบาทของนักเรียนชั้นประถมศึกษาในการเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดี พบว่าการพัฒนานักเรียนให้มีคุณลักษณะของพลเมืองที่มีคุณภาพจำเป็นต้องอาศัยการดำเนินงานอย่างเป็นระบบและบูรณาการจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งในระดับห้องเรียน โรงเรียน และครอบครัว แนวทางการพัฒนาและข้อเสนอแนะสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 การบูรณาการความเป็นพลเมืองดีในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ การส่งเสริมความเป็นพลเมืองดีไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะรายวิชาหน้าที่พลเมืองหรือสังคมศึกษาเท่านั้น แต่ควรบูรณาการแนวคิดและคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองดีเข้าไปในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องและเป็นธรรมชาติแนวคิดนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ John Dewey ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์และการเชื่อมโยงความรู้กับชีวิตจริง ตัวอย่างเช่น การสอนคณิตศาสตร์อาจบูรณาการเรื่องการคำนวณงบประมาณส่วนรวมของห้องเรียนหรือกิจกรรมโรงเรียน เพื่อปลูกฝังความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและความโปร่งใส ขณะที่วิชาวิทยาศาสตร์สามารถเชื่อมโยงกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ หรือการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า ซึ่งช่วยพัฒนาความเป็นพลเมืองด้านสิ่งแวดล้อมไปพร้อมกับการเรียนรู้เชิงวิชาการ

5.2 การสร้างพื้นที่และโอกาสให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง โรงเรียนควรสร้างพื้นที่และเวทีให้นักเรียนได้มีโอกาส “ลองผิดลองถูก” ในการคิด วางแผน และดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายใต้การดูแลและ

คำแนะนำของครู แนวทางดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างมีเหตุผล การแก้ปัญหา และความรับผิดชอบ ต่อผลของการกระทำของตนเอง

แนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิด School as a Community ซึ่งมองว่าโรงเรียนเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่นักเรียนเป็นสมาชิกที่มีบทบาท ไม่ใช่เพียงผู้รับคำสั่ง การเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรม เช่น การจัดกิจกรรมจิตอาสา การดำเนินโครงการของสถานักเรียน หรือการกำหนดกติกาในห้องเรียน จะช่วย ส่งเสริมการเรียนรู้ประชาธิปไตยผ่านการปฏิบัติจริง

5.3 การสร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนและผู้ปกครอง การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีของ นักเรียนจะเกิดผลอย่างยั่งยืนได้ก็ต่อเมื่อบ้านและโรงเรียนมีแนวทางการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และ พฤติกรรมทางสังคมที่สอดคล้องกัน หากนักเรียนได้รับการส่งเสริมคุณค่าเดียวกันทั้งจากครูและผู้ปกครอง จะ ช่วยลดความสับสนและเสริมสร้างพฤติกรรมที่พึงประสงค์อย่างต่อเนื่อง

แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีระบบนิเวศทางการพัฒนาของ Urie Bronfenbrenner ซึ่งชี้ให้เห็นว่า พัฒนาการของเด็กได้รับอิทธิพลจากปฏิสัมพันธ์ของหลายระบบ โดยเฉพาะครอบครัวและโรงเรียน โรงเรียนจึง ควรสร้างช่องทางความร่วมมือกับผู้ปกครอง เช่น การสื่อสารอย่างสม่ำเสมอ การจัดกิจกรรมที่ผู้ปกครองมีส่วนร่วม หรือการกำหนดแนวปฏิบัติด้านจริยธรรมร่วมกัน เพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีของนักเรียนอย่างเป็น องค์กรรวม

บทสรุป

การเสริมสร้างความเป็นพลเมืองดีในระดับประถมศึกษา การพัฒนาความเป็นพลเมืองดีในนักเรียนช่วง อายุ 7-12 ปี ถือเป็นภารกิจวิกฤตของสถานศึกษา เนื่องจากเป็นวัยที่เด็กเริ่มพัฒนาเหตุผลเชิงจริยธรรมและ การเข้าใจผู้อื่น โดยมีสาระสำคัญแบ่งเป็น 3 ส่วนหลัก ดังนี้:

1. มิติแห่งการเป็นพลเมืองคุณภาพ การปลูกฝังความเป็นพลเมืองดีในโรงเรียนครอบคลุมด้านต่างๆ ดังนี้:

ระเบียบวินัย: การเคารพกฎและรับผิดชอบต่อหน้าที่พื้นฐาน

จิตสาธารณะ: การอาสาสมัครช่วยเหลือผู้อื่นและดูแลของส่วนรวม

ประชาธิปไตย: การฝึกใช้สิทธิ เลือกตั้งสถานักเรียน และแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี

สิ่งแวดล้อม: การสร้างความรับผิดชอบต่อทรัพยากรและโลก

2. บทบาทของครูและสถานศึกษา

ครูในฐานะแบบอย่าง (Role Model): พฤติกรรมของครูสำคัญกว่าคำสั่งสอน โดยต้องสร้างบรรยากาศประชาธิปไตยในห้องเรียน

โรงเรียนคือชีวิตจริง: อ้างอิงแนวคิดของ John Dewey ที่มองว่าโรงเรียนคือพื้นที่ฝึกใช้ชีวิตจริง (Learning by Doing) ไม่ใช่แค่ที่เตรียมตัวเพื่ออนาคต

3. แนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน

ควรใช้การ บูรณาการทุกกลุ่มสาระ (ไม่แยกสอนแค่ในวิชาหน้าที่พลเมือง) เปิดพื้นที่ให้นักเรียนได้ลองผิดลองถูกอย่างปลอดภัย และสร้างความร่วมมือที่เหนียวแน่นระหว่าง "บ้านและโรงเรียน" เพื่อให้มีมาตรฐานจริยธรรมไปในทิศทางเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2553). การจัดการเรียนรู้แนวใหม่. นนทบุรี: สหมิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

Piaget, J. (1932). The Moral Judgment of the Child. London: Kegan Paul, Trench, Trubner and Co.

Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.

Kohlberg, L. (1984). Essays on Moral Development. San Francisco: Harper & Row.

Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

Lickona, T. (1991). Educating for Character. New York: Bantam Books.

Hart, R. (1992). Children's Participation: From Tokenism to Citizenship. UNICEF.

Piaget, J. (1972). The Psychology of the Child. New York: Basic Books.

Selman, R. L. (1980). The Growth of Interpersonal Understanding. New York: Academic Press.

Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.

Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.

Kohlberg, L. (1984). Essays on Moral Development. San Francisco: Harper & Row.

Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.

Bandura, A. (1977). Social Learning Theory. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.

- Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.
- UNESCO. (2017). Education for Sustainable Development Goals. Paris: UNESCO.
- UNESCO. (2017). Education for Sustainable Development Goals. Paris: UNESCO.
- Dewey, J. (1916). Democracy and Education. New York: Macmillan.
- Dewey, J. (1938). Experience and Education. New York: Macmillan.

การพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหว และเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น

ANIMATION-BASED OCCUPATIONAL THERAPY ACTIVITIES TO IMPROVE MOVEMENT AND ATTENTION IN CHILDREN WITH ADHD

กัญญณณัฐ จอมใจป้อ

KANNANAT JOMJAPO

โรงเรียนสร้อยแยลส์วิทยาลัย

The Prince Royal's College

Email: 40473@virtual.prc.ac.th

วันที่รับบทความ: 5 มิถุนายน 2569; วันที่แก้ไขบทความ: 19 มิถุนายน 2569; วันที่ตอบรับบทความ: 20 มิถุนายน 2569

Received: June 5, 2026; Revised: June 19, 2026; Accepted: June 20, 2026

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) อายุโดยเฉลี่ย 9 ปี 2) เพื่อประเมินและเปรียบเทียบระดับสมาธิของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น จากแบบทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลาง 3) เพื่อกระตุ้นการทำงานของสมองและเพิ่มระดับสมาธิในเด็กสมาธิสั้นทันทีหลังจากการทำชุดกิจกรรม สิ่งที่ใช้ในการเก็บข้อมูลได้แก่ ข้อมูลด้านการขาดสมาธิ ข้อมูลด้านอาการนอนไม่อยู่นิ่ง และข้อมูลการประเมินด้านอาการดื้อและต่อต้าน ในการวิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าเฉลี่ย(x) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน(S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) มีประสิทธิภาพ (E1/E2) ในกลุ่มทดลองขนาดเล็ก เท่ากับ 82.25/80.00 กลุ่มขนาดกลาง เท่ากับ 87.07/81.13 และกลุ่มขนาดใหญ่ เท่ากับ 86.38/83.33 ซึ่งทุกกลุ่มมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) หลังจากการทำหลังจากการทำชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) สามารถช่วยลดอาการขาดสมาธิ ลดพฤติกรรมอยู่นิ่ง หุนหันพลันแล่น และลดอาการดื้อต่อต้าน ทำให้เด็ก

สมาธิสั้นสามารถเพิ่มระยะเวลาการจดจ่อและคงสมาธิในการปฏิบัติกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง จากผลการวิจัยนี้สามารถสรุปได้ว่า ชุดกิจกรรมบำบัดผ่านการใช้แอนิเมชันสามารถพัฒนาสมาธิและการจดจ่อของเด็กสมาธิสั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังสามารถส่งผลดีต่อการเรียนรู้ในวัยเด็ก

คำสำคัญ: เด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น, ชุดกิจกรรมบำบัด, แอนิเมชัน, สมาธิและการจดจ่อ, การเคลื่อนไหว

Abstract

This research aimed to investigate the effects of Animation-Based Occupational Therapy Activities to Improve Movement and Attention in Children with ADHD, designed to promote movement and enhance attention spans in children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), with an average age of 9 years. The study also sought to assess and compare the children's attention levels before and after the intervention, as well as to stimulate brain function and achieve immediate improvements in attention following the completion of the activity sessions. Data collection focused on three core clinical areas: inattention, hyperactivity, impulsivity, and oppositional/defiant behaviors. The gathered data were statistically analyzed using mean ($\bar{x}$) and standard deviation (S.D.).

The findings revealed that Animation-Based Occupational Therapy Activities to Improve Movement and Attention in Children with ADHD demonstrated high efficiency (E1/E2) across all implementation phases. Specifically, the efficiency was calculated at 82.25/80.00 for the small-scale group, 87.07/81.13 for the medium-scale group, and 86.38/83.33 for the large-scale group, with every testing group successfully surpassing the predetermined standard criteria of 80/80. Furthermore, post-intervention outcomes indicated that the activity package effectively reduced symptoms of inattention, hyperactivity, impulsivity, and oppositional defiance. This allowed the children to prolong their focus and maintain sustained attention throughout the activities. In conclusion, Animation-Based Occupational Therapy Activities to Improve Movement and Attention in Children with ADHD is highly effective in developing attention and focus among children with ADHD, ultimately yielding positive and meaningful outcomes for early childhood learning.

Keywords: Attention Deficit Hyperactivity Disorder (ADHD), Occupational Therapy, Animation-Based Intervention, Attention, Motor Skills

บทนำ

โรคสมาธิสั้น (Attention Deficit Hyperactivity Disorder : ADHD) เป็นภาวะที่เกิดจากความบกพร่องในการทำงานของสมอง ส่งผลให้เกิดกลุ่มอาการหลัก 3 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมขาดสมาธิ (Inattention) พฤติกรรมซุกซนอยู่ไม่นิ่ง (Hyperactivity) และพฤติกรรมขาดความยับยั้งชั่งใจตนเอง (Impulsivity) อาการเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ อาชีพ ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการเข้าสังคม ซึ่งในระดับประเทศ พบความชุกของโรคสมาธิสั้นเท่ากับร้อยละ 8.1 โดยพบอัตราส่วนเพศชายต่อเพศหญิงเท่ากับ 3:1 (ทวีศิลป์ และคณะ, 2555) เด็กที่มีภาวะนี้มักมีพฤติกรรมขาดสมาธิ และไม่สามารถจดจ่อกับสิ่งที่เรียนรู้ในระยะเวลาอันยาวนาน การจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กสมาธิสั้นควรได้รับการออกแบบเฉพาะ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะด้านสมาธิได้เหมาะสมกับตัวผู้เรียน

การออกกำลังกายและกิจกรรมที่ต้องใช้การเคลื่อนไหวร่างกายจะช่วยส่งเสริมสุขภาพ ลดความเสี่ยงของโรคต่างๆ และ ช่วยควบคุมน้ำหนัก อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อมูลบางประการที่ไม่เป็นที่รับรู้กันโดยแพร่หลายเกี่ยวกับบทบาทของกิจกรรมเหล่านี้ในการพัฒนา Executive Function หรือความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กสมาธิสั้นได้ กิจกรรมทางกายภาพสามารถกระตุ้นสมองส่วนหน้า (Prefrontal Cortex) ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรม สมาธิ และอารมณ์ (Yuan-Shou Chan, et al., 2564) และการทำกิจกรรมทางกายภาพควรทำอย่างน้อย 3 ครั้ง/สัปดาห์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด (Dong Li, et al., 2566) การเข้าใจในบทบาทของกิจกรรมนี้สามารถนำไปช่วยให้ออกแบบชุดกิจกรรมที่เหมาะสมกับเด็กได้ ทำให้เด็กได้เรียนรู้ผ่านการเคลื่อนไหว ลดความกระสับกระส่าย และเพิ่มสมาธิ

จากกิจกรรมดังกล่าวผู้วิจัยมุ่งเน้นการพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดที่ใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลาง เพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหว ลดอาการวอกแวก และเพิ่มความสามารถในการควบคุมตนเองของเด็กสมาธิสั้น โดยออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงวัยและความสนใจของเด็ก เพื่อให้สามารถนำไปใช้ได้ทั้งในโรงเรียนและที่บ้าน แนวทางนี้คาดว่าจะช่วยพัฒนาทักษะด้านสมาธิและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอาจเป็นอีกหนึ่งทางเลือกในการปรับพฤติกรรมของเด็กสมาธิสั้นที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและชีวิตประจำวันได้จริง

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาผลของการพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดที่ใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) อายุ 10 ปี

2. เพื่อประเมินและเปรียบเทียบระดับสมาธิของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น จากแบบทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมบำบัดที่ใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลาง

กรอบแนวคิดการวิจัย

ตัวจัดกระทำ = การพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD)

1. โยคะ
2. ฟีกร้องเพลง
3. รำไทเก๊ก
4. เล่นเงา
5. วังจับคู่ภาพ
6. โยนบอลเข้าตะกร้า

ตัวแปรที่ศึกษา : ความสามารถในการจดจ่อกับการทำกิจกรรม

สมมุติฐานงานวิจัย

1. ชุดกิจกรรมชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) มีคุณภาพตามเกณฑ์ที่กำหนด 80/80
2. นักเรียนที่เรียนด้วยชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) ที่สร้างขึ้นมีสมาธิและการจดจ่อมากขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตามขั้นตอนดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรในด้านการวิจัยทดลองครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนวัดสันกลางเหนือ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน
2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของ โรงเรียนวัดสันกลางเหนือ ตำบลสันกลาง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2568 มีนักเรียนทั้งหมด 15 คน ที่เป็นเด็ก

สมาริสั้น เครื่องมือที่ใช้ในการทำงานวิจัย ได้แก่

1. ชุดกิจกรรม

- 1) โยคะ
- 2) ฝึกร้องเพลง
- 3) รำไทเก๊ก
- 4) เล่นเงา
- 5) วังจับคู่ภาพ
- 6) โยนบอลเข้าตะกร้า

2. ทำแบบทดสอบ PRETEST-POSTTEST

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การพัฒนาชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD)

1.1. กิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD เป็นชุดกิจกรรมที่นำสื่อแอนิเมชันมาประยุกต์กับการเคลื่อนไหวเพื่อนำมาบำบัดเด็กสมาธิสั้น (ADHD) ได้แก่ 1) โยคะ 2) ฝึกร้องเพลง 3) รำไทเก๊ก 4) เล่นเงา 5) วังจับคู่ภาพ และ 6) โยนบอลเข้าตะกร้า โดยกิจกรรมทั้งหมดนี้ให้นักเรียนมีความสนใจและมีสมาธิในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรม

1.2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับชุดกิจกรรมที่บำบัดเด็กสมาธิสั้น(ADHD)

1.3. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับสร้างชุดกิจกรรมเพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD)

1.4. สร้างชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น(ADHD) ส่งเสริมความสามารถให้นักเรียนมีสมาธิ มีความสนใจในชุดกิจกรรม โดยชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นผู้วิจัยได้ดัดแปลงมาจาก (จรีพร ทองแก้ว,2550)

1.5. นำชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น(ADHD) หาคุณภาพของชุดกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินคุณภาพชุดกิจกรรมซึ่งพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องความสอดคล้องมีค่าเป็น 0.945 ถือว่ามีความสอดคล้องกันสามารถนำไปใช้ได้

1.6. นำชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) ที่สร้างขึ้นที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญ

1.7. นำชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) ที่สร้างขึ้นที่ได้ปรับปรุงแก้ไขตามความเหมาะสมของผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้กับนักเรียน 3 ครั้ง ดังนี้

1.7.1. ครั้งที่ 1 ทดลองกลุ่มเล็ก นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนบ้านบ่อสร้าง ปีการศึกษา 2567 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ปานกลาง อ่อน อย่างละ 3 คน จำนวน 3 คน เพื่อหาความเหมาะสมของชุดกิจกรรมโดยสังเกตพฤติกรรมการเรียน ซักถามปัญหาต่างๆและนำไปปรับแก้ครั้งที่ 1

1.7.2. ครั้งที่ 2 ทดลองกลุ่มกลาง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนบ้านบ่อสร้าง ปีการศึกษา 2567 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ปานกลาง อ่อน อย่างละ 9 คนจำนวน 9 คน เพื่อหาความเหมาะสมของชุดกิจกรรมโดยสังเกตพฤติกรรมการเรียน ซักถามปัญหาต่างๆและนำไปปรับแก้ครั้งที่ 2

1.7.3. ครั้งที่ 3 ทดลองกลุ่มใหญ่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จากโรงเรียนบ้านบ่อสร้าง ปีการศึกษา 2567 ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี ปานกลาง อ่อน จำนวน 30 คน เพื่อหาความเหมาะสมของชุดกิจกรรมค่าประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้เป็นไปตามเกณฑ์ประสิทธิภาพที่กำหนดไว้ 80/80 แสดงว่าชุดกิจกรรมการเรียนรู้ สามารถนำไปทดลองใช้ในกลุ่มตัวอย่างต่อไปในการทดลองแต่ละครั้งดำเนินการเก็บข้อมูลดังต่อไปนี้

2. ก่อนทดสอบใช้ชุดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละชุด ต้องให้คุณครูหรือผู้ดูแลทำแบบประเมินสมาธิสั้น SNAP-IV ก่อนเรียน

3. หลังการทดลองใช้ชุดกิจกรรมแต่ละชุดแล้ว ให้คุณครูหรือผู้ดูแลทำแบบประเมินสมาธิสั้น SNAP-IV อีกรอบ

แบบประเมินพฤติกรรม Swanson, Nolan, and Pelham (SNAP-IV (Short Form))

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาการแบบประเมิน พบว่าในปัจจุบันมีการใช้แบบประเมินพฤติกรรม Swanson, Nolan, and Pelham (SNAP-IV (Short Form)) ฉบับภาษาไทยของกรมสุขภาพจิต พัฒนาโดย กัญชมน สีหะปัญญา (2567) ซึ่งเป็นแบบสอบถาม 26 ข้อ เพื่อประเมินอาการของโรคสมาธิสั้น (ADHD) ในเด็กและวัยรุ่นอายุ 8-18 ปี โดยผู้ปกครองหรือครูเป็นผู้ประเมิน แบบประเมินนี้แบ่งเป็น 3 กลุ่มอาการ ได้แก่ ขาดสมาธิ (ข้อ 1-9), ซน/

ทุนหันพลันแล่น (ข้อ 10-18) และ ตี๋อต่อต้าน (ข้อ 19-26) การให้คะแนนจะอยู่ในมาตราส่วน 4 ระดับ คือ 0-3 และใช้การแปลผลตามคะแนนรวมในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

- 0 คะแนน หมายถึง ไม่ปรากฏพฤติกรรม
- 1 คะแนน หมายถึง ปรากฏพฤติกรรมบางครั้ง
- 2 คะแนน หมายถึง ปรากฏพฤติกรรมบ่อยครั้ง
- 3 คะแนน หมายถึง ปรากฏพฤติกรรมบ่อยครั้งมาก

เก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลการประเมินและเปรียบเทียบระดับสมาธิของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น จากแบบทดสอบก่อนและหลังการเข้าร่วมชุดกิจกรรมบำบัดที่ใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลาง โดยจะแบ่งระยะการทำงานทั้งหมด 3 ระดับดังนี้

ระยะที่ 1 : ให้คุณครูหรือผู้ดูแลทำแบบประเมินโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม SNAP-IV (Short Form) ก่อนทำกิจกรรม

ระยะที่ 2 : ดำเนินการทดลอง

ระยะที่ 3 : ให้คุณครูหรือผู้ดูแลทำแบบประเมินโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม SNAP-IV (Short Form) อีกครั้งหลังทำกิจกรรม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยมีแนวทางในการดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.การวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของชุดกิจกรรม จากงานวิจัย เรื่อง บำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (ICO) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

1.1. การวิเคราะห์หาค่าความเที่ยงตรงของชุดกิจกรรมการพัฒนาสมาธิและการจดจ่อจากแอนิเมชัน โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)

1.2. ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2.วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

2.1. หาค่าคุณภาพของชุดกิจกรรม โดยเปรียบเทียบค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เกิดขึ้น การทำกิจกรรมระหว่างเรียนรู้ด้วยบทปฏิบัติการในการในแต่ละบทกับค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เกิดจากการทำแบบทดสอบวัดผลด้านความรู้หลังการเรียนรู้ด้วยบทปฏิบัติการ นำผลมาเปรียบเทียบและหาคุณภาพตามเกณฑ์ (E1/E2) (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2556)

2.2 วิเคราะห์คะแนนแบบประเมินสมาธิสั้น SNAP-IV ของก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สถิติ T-test dependent โดยมีการประเมินคะแนน ดังนี้

SNAP-IV (short form) มีแบบประเมินทั้งหมด 26 ข้อ ประเมินพฤติกรรมทางสมาธิ (Inattention) 9 ข้อ (ข้อ 1-9) ประเมินอาการหุนหัน/อยู่ไม่นิ่ง วู่วาม (Hyperactivity/Impulsivity) 9 ข้อ (ข้อ 10-18) และ ประเมินพฤติกรรมต่อต้าน (Oppositional defiant) 8 ข้อ (ข้อ 19-26) แบ่งคะแนนเป็น 4 ระดับ ไม่ปรากฏพฤติกรรม เท่ากับ 0 ปรากฏพฤติกรรมบางครั้ง เท่ากับ 1 ปรากฏพฤติกรรมบ่อยครั้ง เท่ากับ 2 และปรากฏพฤติกรรมบ่อยครั้งมาก เท่ากับ 3 หากการแปลผลคะแนนด้านการสมาธิ ด้านอยู่ไม่ นิ่งและด้านการต่อต้าน เท่ากับ 16 14 และ 12 ตามลำดับ ถ้าสูงกว่าในแต่ละด้าน ถือว่าพฤติกรรมเสี่ยงในด้าน นั้นๆ โดยแบบประเมินมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) เท่ากับ 0.93

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยเลือกใช้ สถิติ ดังนี้

สถิติพื้นฐาน

1. ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{x}$)
2. ค่าร้อยละ (%)
3. ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การทดสอบความสอดคล้องของชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการ เคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง IOC (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ, 2539: 249)

2. สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

2.1. ทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 สถิติเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของ ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเม ซันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) ตามเกณฑ์ที่ กำหนดไว้คือ E1/E2 โดยมีรายละเอียดดังนี้

E1 หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เกิดขึ้นจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรม ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะ สมาธิสั้น (ADHD) มาจากงานวิจัยเรื่อง ผลของการใช้สื่อเอนิเมชันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1

E2 หมายถึง ค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยที่เกิดจากการทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและหลังการเรียนด้วยชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) จากงานวิจัยเรื่อง ผลของการใช้สื่อเอนิเมชันต่อผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ผลการวิจัย

ตารางที่ 1 : ประสิทธิภาพของ ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD)

กลุ่มการทดลอง	E1/E2
ขนาดเล็ก	82.25 / 80.00
ขนาดกลาง	87.07 / 81.13
ขนาดใหญ่	86.38 / 83.33

จากผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางในเด็ก ADHD พบว่า กลุ่มทดลองขนาดเล็ก มีประสิทธิภาพ E1/E2 เท่ากับ 82.25/80.00 กลุ่มทดลองขนาดกลาง เท่ากับ 87.07/81.13 และกลุ่มทดลองขนาดใหญ่ เท่ากับ 86.38/83.33 ตามลำดับ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 2 : เปรียบพฤติกรรมด้านสมาธิและความจดจ่อ ของกลุ่มตัวอย่างก่อนและหลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้แบบประเมิน SNAP-IV (N = 15)

การสอบ	N	M	A	S.D.	ΣD	ΣD^2	t	P
ก่อนเรียน	15	52.40	67.18	4.85	221	3,427	10.07	0.00
หลังเรียน	15	37.67	48.30	3.12				

จากผลการวิจัยพบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($M = 37.67$, $S.D. = 3.12$) ลดลงจากก่อนเรียน ($M = 52.40$, $S.D. = 4.85$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($t = 10.07$, $p = 0.00$)

สรุป

1. จากการทดลองและวิจัยพบว่าชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) พบว่าชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพค่า E1 / E2 เท่ากับ 86.38/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ มาตรฐานที่กำหนดไว้โดยใช้เกณฑ์ 80/80

2. จากการผลการใช้ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมดังกล่าวมีระดับสมาธิและความสามารถในการจดจ่อกับกิจกรรมการเรียนรู้ได้เพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบการทดลอง

อภิปรายผล

การศึกษาการใช้ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) ผลการวิจัยพบว่า เด็กสมาธิสั้น (ADHD) กลุ่มเป้าหมายทั้ง 3 คนมีความสามารถในการจดจ่อในระหว่างการทดลอง และ ระยะเวลาติดตามผลสูงขึ้นกว่าระยะเส้นฐาน แสดงว่าชุดกิจกรรมบำบัดสามารถพัฒนาการจดจ่อในด้านการมีส่วนร่วมและจดจ่อในการทำกิจกรรม พัฒนาระดับที่ดีขึ้น สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสามารถอภิปรายผลได้ดี ดังนี้

1. ผลการสร้างชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้เอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) ได้แก่ 1) โยคะ 2) ฝึกร้องเพลง 3) รำไทเก๊ก 4) เล่นเงา 5) วังจับคู่ภาพ 6) โยนบอลเข้าตะกร้า ที่มีเนื้อหาเหมาะสมสำหรับนักเรียน ภาษาที่เหมาะสมสำหรับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 แต่มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.38/83.33 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ เนื่องจากชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นตามหลักการและทฤษฎีของชุดกิจกรรมมีการจัดการเรียนการสอนที่มีลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้ในการเรียนรู้จากยากไปหาง่าย และจัดเนื้อหาแบบง่ายๆ โดยคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนที่มีสติปัญญาแตกต่างกัน ดังนั้น การจัดการเรียนรู้จากง่ายไปหายากนี้เป็นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดการลำดับเหตุการณ์เนื้อหาได้ดี มีการเรียนรู้เป็นขั้นเป็นตอนที่ทำให้ค่อยๆ เรียนรู้ และเกิดความเข้าใจทุกคน จากการสังเกตและซักถามนักเรียนเพื่อทำการบันทึกหลังทำกิจกรรมพบว่า นักเรียนมีการเรียนรู้อย่างมีความสุขและสนุกสนาน จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม

ซึ่งสอดคล้องกับ เปรมนีย์ เบ้งทา (2565) ที่จัดชุดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นตามหลักการและทฤษฎีของชุดกิจกรรม มีการจัดการเรียนการสอนที่มีลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพทางการเรียนของนักเรียน เพราะกิจกรรมที่ไม่ได้เน้นการสอนทฤษฎี แต่เป็นการทำกิจกรรมด้วยความเพลิดเพลิน สื่อการสอนที่เข้าถึงง่าย อีกทั้งภาพเสียง สิ่งเหล่านี้ที่ดึงดูดความสนใจ จึงส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีความสุข เมื่อผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีความสุขก็ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบมีความสุข เมื่อเกิดการเรียนรู้แบบมีความสุขก็ส่งผลให้เกิดการพัฒนาเรียนรู้ได้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถในการทำกิจกรรมได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความสุข ทิศนา ขัมมณี (2561) ได้กล่าวว่า การเรียนรู้แบบมีความสุข เป็นการเรียนรู้แบบใหม่ทำให้ผู้เรียนเรียนอย่างสนุกสนานทุกครั้ง ทุกชั่วโมง ผู้เรียน

มาเรียนด้วยความตื่นเต้นและมุ่งมั่น อยากรู้ในสิ่งที่เขายังไม่รู้ อยากทำในสิ่งที่ไม่เคยทำ และอยากเป็นในสิ่งที่เขาไม่เคยเป็น

2. การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางเพื่อส่งเสริมการเคลื่อนไหวและเพิ่มสมาธิในกลุ่มเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD) พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยชุดกิจกรรมดังกล่าวมีระดับสมาธิและความสามารถในการจดจ่อกับกิจกรรมการเรียนรู้ได้เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนและหลังการทดลอง เนื่องจากชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้นมีกระบวนการจัดลำดับขั้นตอนในการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก และจัดเนื้อหาให้มีความง่าย ไม่ซับซ้อน ซึ่งสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาและข้อจำกัดของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีภาวะสมาธิสั้น การเรียนรู้ที่เป็นขั้นเป็นตอนแบบค่อยเป็นค่อยไปนี้ ทำให้นักเรียนสามารถลำดับเหตุการณ์และเนื้อหาได้ดี ไม่เกิดความรู้สึกลำบากเกินไปจนละทิ้งความสนใจ ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและร่วมมือในการทำกิจกรรม นอกจากนี้ การใช้สื่อแอนิเมชันที่มีทั้งภาพและเสียงที่เข้าถึงง่าย ทำหน้าที่เป็นสิ่งเร้าเชิงทัศนที่ช่วยดึงดูดความสนใจและตรึงพฤติกรรมของนักเรียนเอาไว้ ส่งผลให้พฤติกรรมวอกแวกหรือการขาดสมาธิลดลงอย่างเห็นได้ชัด นักเรียนจึงสามารถคงสมาธิและจดจ่ออยู่กับการปฏิบัติกิจกรรมบำบัดทั้ง 6 กิจกรรมได้อย่างต่อเนื่องจนจบกระบวนการ

ซึ่งผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ สุนิสา ทับแสง (2565) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาพฤติกรรมเด็กสมาธิสั้น โดยระบุว่าการจัดกิจกรรมที่มีโครงสร้างชัดเจน เรียงลำดับจากขั้นตอนที่ง่ายไปสู่ขั้นตอนที่ท้าทายขึ้น ควบคู่ไปกับการใช้สื่อเทคโนโลยีหรือภาพเคลื่อนไหวที่ดึงดูดสายตา มีส่วนสำคัญในการช่วยเพิ่มระยะเวลาการจดจ่อ และลดความหุนหันพลันแล่นของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรนภา อัครสถาพร (2566) ที่พบว่า การใช้สื่อมัลติมีเดียและกิจกรรมทางกายที่มีลำดับขั้นตอนไม่ซับซ้อน สามารถกระตุ้นระบบประสาทและการรับรู้ของผู้เรียน ทำให้เกิดความตั้งใจและพัฒนาพฤติกรรมการกักเก็บสมาธิระหว่างการทำกิจกรรมได้ดียิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

นำชุดกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาและศูนย์บำบัด ให้แก่ ครูผู้สอน ผู้ปกครอง หรือนักกิจกรรมบำบัด สามารถนำชุดกิจกรรมบำบัดโดยใช้แอนิเมชันเป็นสื่อกลางนี้ ไปใช้เป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่บทเรียน หรือใช้ควบคู่กับการจัดการเรียนรู้ปกติ เพื่อช่วยดึงดูดความสนใจ กระตุ้นระบบประสาทและการรับรู้ และเพิ่มระยะเวลาการจดจ่อให้กับเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้น (ADHD)

ข้อเสนอแนะในงานวิจัยครั้งถัดไป

ควรศึกษาติดตามผลในระยะยาวหลังสิ้นสุดการทดลอง เพื่อยืนยันความยั่งยืนของการคงอยู่พฤติกรรม
สมาธิและการจดจ่อ ควบคู่กับการขยายกลุ่มเป้าหมายไปยังเด็กสมาธิสั้นในระดับอายุอื่น ๆ เพื่อพัฒนาสื่อ
แอนิเมชันบำบัดให้มีประสิทธิภาพและครอบคลุมยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กัญจน สืหะปัญญา. (2567). การประเมินพฤติกรรมและแนวทางการปรับพฤติกรรมเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นใน
สถานศึกษา. กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- จรีพร ทองแก้ว. (2550). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อปรับพฤติกรรมและส่งเสริมสมรรถภาพทางกาย
ของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ. วารสารศึกษาศาสตร์, 8(2), 64–77.
- ชัยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. วารสารศิลปการศึกษาศาสตร์,
5(1), 7–20.
- ทศนา แคมมณี. (2561). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์
ครั้งที่ 22). สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เปรมนีย์ เป้งทา. (2565). การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริม
ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียน. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่,
14(2), 45–58.
- พรณา อัครสถาพร. (2566). การใช้สื่อมัลติมีเดียและกิจกรรมทางกายที่มีโครงสร้างไม่ซับซ้อนเพื่อส่งเสริม
สมรรถภาพและการรับรู้ของผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ. วารสารนวัตกรรมการเรียนรู้,
12(3), 78–91.
- พัชรินทร์ รอดผล. (2564). การศึกษาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการเรียนรู้ระดับประถมศึกษาโดยใช้กลยุทธ์
การเรียงลำดับเนื้อหาจากง่ายไปยาก. วารสารวิชาการศึกษา, 15(2), 201–215.
- Chan, Y. S., Zhou, Y., & Zhang, L. (2021). Physical activity and prefrontal cortex activation:
Implications for executive function and behavioral control in children with ADHD.
Journal of Neurodevelopmental Disorders, 13(2), 145–159.
- Li, D., Wang, X., & Liu, H. (2023). Optimizing the frequency of physical activity interventions
for children with ADHD: A meta-analysis of randomized controlled trials. International
Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity, 20(1), 88–102.